

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Кафедра педагогіки і психології

Пояснювальна записка
до дипломної роботи спеціаліста

на тему: «Впливи стилів батьківського виховання
на розвиток успішної соціалізації дитини дошкільного віку»

Виконала: студентка V-го курсу,
напряму підготовки (спеціальності)
0101 Педагогічна освіта
7.01010201 Початкова освіта
Ганькович Людмила

Керівник: Гаврилюк Ілона
Рецензент:

Берегово – 2016 р.

Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

Hanykovics Ljudmilá

„A szülői nevelési stílusok hatása a gyermek szocializációs folyamatára”

Diplomadolgozat

Témavezető:
Gávrilyuk Ilona

Beregszász – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	5
I РОЗДІЛ. БАТЬКІВСЬКЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ	6
II РОЗДІЛ. ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ СТИЛІВ БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДОШКІЛЬНИКА	9
2.1. Вивчення впливу батьківського виховання на дошкільника	9
III. РОЗДІЛ. СТИЛІ БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ	12
3.1. Типи сім'ї	12
3.2. Характеристика стилів батьківського виховання	13
3.2.1. Стилї батьківського виховання	14
3.2.2. Наслідки впливу на формування особистості дитини	14
3.3. Психолого-педагогічна характеристика благополучної сім'ї	15
3.4. Психолого-педагогічна характеристика проблемної сім'ї	19
IV РОЗДІЛ. АНАЛІЗ СТИЛІВ БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ В СІМ'ЯХ, ДЕ Є ДВОЄ І БІЛЬШЕ ДІТЕЙ	21
4.1. Ознайомлення та аналіз тесту № 1: «Ваш стиль виховання»	27
4.2. Вивчення відмінностей стилів батьківського виховання у сім'ї між батьками	36
4.3. Вивчення і аналіз тесту № 2 «Чи уявляєте ви собі наслідки вашого виховання?»	38
ВИСНОВКИ	52
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	53
ДОДАТКИ	55
РЕЗЮМЕ (угорською мовою)	

TARTALOM

BEVEZETÉS	5
I FEJEZET. A CSALÁDI NEVELÉSI STILUSOK, MINT A GYERMEK TERMÉSZETES SZOCIALIZÁCIÓS KÖZEGÉNEK SZINTERE	6
II FEJEZET. A CSALÁDI NEVELÉSI STILUSOK HATÁSAINAK VIZSGÁLATA AZ ÓVODÁS GYERMEK SZOCIALIZÁCIÓS FOLYAMATÁRA	9
2.1. A családi nevelés hatásainak vizsgálata az óvodás gyermekekre	9
III FEJEZET. A CSALÁDI NEVELÉSI STILUSOK	12
3.1. A családtípusok	12
3.2. A családi nevelési stílusok jellemzése	13
3.2.1. Családi nevelési stílusok	14
3.2.2. A családi nevelési stílusok hatásai a gyermek személyiségfejlődésére	14
3.3. Az ép, mentálisan egészséges család pszichológiai és pedagógiai jellemzése	15
3.4. A problémákkal küzdő család pszichológiai és pedagógiai jellemzése	19
IV FEJEZET. SZÜLŐI NEVELÉSI STILUSOK VIZSGÁLATA TÖBBGYEREKES CSALÁDOKBAN	21
4.1. „Az ön nevelési stílusa” c. 1.sz. teszt ismertetése és elemzése	27
4.2. A szülői nevelési stílusok egy-egy családon belüli összehasonlító elemzése	36
4.3. „Elképzeled-e a saját nevelési stílusának következményeit” c. 2.sz. teszt vizsgálatának elemzése	38
ÖSSZEFOGLALÁS	52
IRODALOMJEGYZÉK	53
MELLÉKLETEK	55
REZÜMÉ (magyar nyelven)	

ВСТУП

*Відповідальне батьківство, міцна сім'я –
запорука повноцінного розвитку дитини.*

В сучасному світі, де все дуже швидко матеріалізується, людям стає дедалі важче жити. Для того, щоб бути успішним і «йти в ногу з світом» потрібно відповідати багатьом критеріям цього світу. До всіх нас виставляються високі умови, які майже не можна виправдати й досягнути, у гонитві за успіхом і забезпеченням сім'ї ми майже втрачаємо основні орієнтири і цінності життя та платимо величезну ціну за те, чого можливо так ніколи і не станеться.

Гонитва за кращим життям не тільки забирає в нас багато часу, але й, часто, руйнує стосунки в сім'ї.

Мені довелося познайомитися з однією сім'єю в якій були тато і мама та двоє дітей. Все життя батько провів на заробітках за кордоном, заробляючи гроші для своєї родини, його майже ніколи не було вдома. Дуже важко мені було почути слова батька, який з великим жалем і плачем в серці сказав: «Мої діти ніколи в житті не називали мене Татом». Побувавши в цій сім'ї, я зрозуміла, що це правда, і це велика трагедія. Коли людина відводить свій фокус від сім'ї, не живе сімейним буттям, не бере участь у вихованні дітей, вона може втратити і дітей і сім'ю взагалі. Діти потребують любові і підтримки своїх батьків, правил поведінки, для них конче необхідно, щоб у важку хвилину вони знайшли прилисток у батьків. Але інколи буває, що при наявності батьків вдома, діти ростуть сиротами і їх виховує вулиця.

В іншій сім'ї, де двоє дівчат інвалідів, батько прийняв рішення залишитися поряд із сім'єю, допомагати жінці, працювати не виїжджаючи за кордон. Тут одна з дівчаток навіть не буде їсти без батька, до вечора чекає на батька, щоб він її покормив. Це дуже велика ілюстрація того, що для дітей важливі хороші відносини з обома батьками, любов і прийняття обох, і вплив батьків на дітей дуже великий.

В своїй роботі я хочу дослідити: який стиль батьківського виховання переважає в сім'ях у наш час, чи займаються батьки самовихованням і чи розуміють наслідки своїх дій у виховання для дітей.

Висуваю гіпотезу: чи можливе в одній сім'ї різне ставлення до дітей і різне виховання?

І РОЗДІЛ. БАТЬКІВСЬКЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ

Сім'я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передання культурних цінностей від покоління до покоління. З перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя та практичної діяльності, в домашніх умовах забезпечити розумну організацію її життя, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки й діяльності. На думку М. Стельмаховича «Тіло, душа, розум – ось три кити батьківської педагогіки».

Провідну роль у сімейному вихованні відіграє мати. Саме вона найсильніше впливає на дітей, особливо в сфері духовно-морального виховання. Не меншим є й вплив батька, особливо коли йдеться про виховання хлопчиків. Проте виконати свої виховні функції батько й мати можуть лише за умови, що вони є справжнім авторитетом для дітей. «ваша власна поведінка – писав А. Макаренко, звертаючись до батьків, - вирішальна річ. Не думайте, що ви виховуєте дитину лише тоді коли з нею розмовляєте, або повчаєте її, або наказуєте її. Ви виховуєте її в кожен момент вашого життя, навіть тоді, коли вас немає вдома». [Фіцула, 2002, 365]

Сім'я є різновіковим колективом. У межах її формується система стосунків між старшими та молодшими, батьками і дітьми, що визначає психологічний клімат в сім'ї. Тут формується світогляд дитини. У сім'ї дитина набуває вмінь і навичок в різних сферах суспільного життя, насамперед навичок людського спілкування і від того, в якій саме сім'ї вона живе, залежить, яким змістом наповнюється процес формування її особистості. [Волкова, 2002, 221]

Функції сім'ї склалися на природних та соціальних засадах і наповнювалися певним змістом упродовж усього періоду розвитку суспільства. Виділяють такі функції сім'ї: біологічну (пов'язана із зародженням та народженням дитини), економічну (передбачає матеріальне забезпечення сім'ї) та соціальну. Соціальна функція може бути реалізована через створення оптимальних умов для соціального розвитку дитини, підвищення відповідальності батьків за її виховання, створення сприятливих умов для появи морально-духовних джерел соціального успадкування. Відповідальність батьків за належне виконання соціальної функції особливо висока. Суттєву роль у вихованні відіграє батьківський авторитет, який за висловом А.С. Макаренка, включає в себе «все батьківське і материнське життя – роботу, думки, звички, почуття, прагнення». [Кузьмінський, 2006, 245]

Сімейне виховання - це організація життєдіяльності дитини в умовах сім'ї. Саме сім'я на протязі шести-семи років життя дитини закладає й формує основи майбутньої особистості. [Бордовская, 2007, 49]

Батьківське виховання дітей – найважливіша справа нашого життя. Наші діти – це майбутні громадяни нашої країни і громадяни світу. Вони творитимуть історію. Наші діти – це майбутні батьки і матері, вони теж будуть вихователями своїх дітей. Наші діти повинні рости прекрасними громадянами, хорошими батьками і матерями. Але й це не все: наші діти – це наша старість. Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, це – сльози, це – наша провина перед іншими людьми, перед усією країною. Виховання - велика справа: воно вирішує долю людини. (В. Белінський)

Батьківство – процес забезпечення батьками (рідними чи прийомними) необхідних умов для повноцінного розвитку, виховання та навчання дітей. Основними характеристиками батьківства є: ціннісні орієнтації подружжя, батьківські установки та сподівання, батьківські почуття, батьківська позиція, батьківська відповідальність, стиль сімейного виховання.

Щоб створити сприятливі умови для соціалізації дитини в сім'ї, необхідне дотримання таких основних умов: ставлення до дитини, як до рівної; повага до дитини – визнання її особистості; згода з дитиною, а не примушення підкорятися волі батьків; оптимістична віра в можливості дитини, в її найкращі якості; справедливість та міра в заохоченнях і покараннях; створення відповідного поля можливостей для розвитку дитини; допомога дитині в задоволенні її потреб в пізнанні, самовираженні; визнання права дитини на власний вибір; створення доброзичливої атмосфери у сім'ї.

Отже сім'я – головне середовище для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного та соціального розвитку особистості. [Капська, 2001, 203]

Особливості соціалізації дитини у сім'ї обумовлені передусім особливостями батьківства – соціально-психологічного феномену що є сукупністю знань, уявлень та переконань стосовно себе у батьківській ролі, які реалізуються в усіх проявах поведінкового аспекту батьківства. [Безпалько, 2013, 132]

У сучасній науці соціальне виховання трактується як особливий вид педагогічної діяльності для адаптації людини до соціального досвіду в усіх його формах: знання, емоції, етичні та естетичні норми, розвиток внутрішнього резерву індивіда. [Аксьонова, 2001, 21]

Правильне виховання з найбільш раннього дитинства - це зовсім не така важка справа, як багатьом здається. По своїй трудності ця справа під силу кожній людині, кожному батькові й кожній матері. Добре виховати свою дитину легко зможе кожна

людина, якщо тільки вона цього справді захоче, а, крім того, це – справа приємна, радісна, щаслива. Зовсім інше – перевиховання і оця робота виправлення – не така й легка справа.

Батьківська вимога до себе, батьківська пошана до своєї сім'ї, батьківський контроль за кожним своїм кроком – ось перший і найголовніший метод виховання. [Кузьмінський, 2003, 95]

Висока відповідальність перед собою і суспільством за виховання своїх дітей вимагає від них значних знань у галузі психології, фізіології, валеології, педагогіки. Об'єктивно переважна більшість батьків відзначається вкрай низьким рівнем психолого-педагогічної культури, що приводить до помилок і навіть тяжких наслідків у системі сімейного виховання, породжує сімейні трагедії. Без піднесення психолого-педагогічної культури батьків годі й говорити про здорове суспільство. Важливо, щоб самі батьки користувалися пед.. літературою, бо це є зібраний досвід, усвідомлений і обдуманий, результат прогресу мислення, спрямованого на справу виховання. [Кузьмінський, 2006, 245]

II РОЗДІЛ. ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ СТИЛІВ БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДОШКІЛЬНИКА

Традиційно головним інститутом виховання дитини є сім'я. Те, що дитина в дитячі роки набуває в родині, вона зберігає протягом усього життя. Важливість сім'ї як інституту виховання обумовлюється тим, що в ній дитина знаходиться значну частину свого життя і за тривалістю впливу на особистість жоден інститут виховання не може порівнюватися із сім'єю. Родина – це той світ малюка, де закладаються основи його особистості. Саме із сім'ї дитина несе в доросле життя перші уявлення про морально-людські цінності, норми поведінки характер взаємин між людьми. [Пулінець, 2013, 50]

Ефективність сімейного виховання з одного боку залежить від соціально-економічного потенціалу сім'ї, з іншого боку від морально-психологічного клімату, який складається в сім'ї. Дійсне виховання в сім'ї – велика праця: і фізична, коли мати доглядає за малям, і розумова, коли мова йде про його духовний розвиток. На жаль ця вимога належною мірою не усвідомлюється суспільством – виховання не достатньо стимулюється матеріально, а моральна і соціальна цінність праці матері – виховательки не прирівняна ні в суспільній думці, ні в трудовому законодавстві до професійної праці.

Відносини в сім'ї – це не лише виховання, а й прояв любові й відчуття її. Той, хто не має досвіду любові в сім'ї, не в змозі полюбити ближнього свого. [Янковчук, 2009, 57]

2. 1. Вивчення впливу батьківського виховання на дошкільника

В роботі вітчизняних і зарубіжних дослідників М.Й Боришевського, Г.Я. Варги, В.І. Гарбузова, Т.В. Говорун, Е.Г. Ейдемлера, О.І.Захарова, А.Є.Лічко, В.В. Століна, Т.С. Яценко та інших переконливо показана залежність формування особистості дитини від стилю виховання в родині, батьківського ставлення до дитини, способів родинного виховання. При цьому на хід психічного розвитку дитини суттєво впливають не тільки грубі порушення в батьківському ставленні, а й в поведінці. За даними наукових досліджень різні стилі догляду і поводження з дитиною починаючи з перших днів її життя формують ті чи інші особливості психіки і поведінки дитини. Ставлення батьків до дитини має особливе значення під час вікових криз розвитку, зокрема, і протягом молодшого шкільного віку. Слід зауважити, що характер дитячо-батьківських взаємин обумовлює розвиток емоційної сфери дитини. Батьківське ставлення, стиль виховання, характер поводження батьків з дитиною суттєво впливають на особливості розвитку дитини, формування її особистості, рис характеру протягом усіх років дитинства.

Особливості виховного потенціалу сім'ї розвивають у своїх роботах видатні психологи: Т.Ф. Алексеєнко, Т.Л. Бессонова, І.В. Бех, І.Є.Плотнієкс. Науковці Т,Л, Бессонова, М,І, Буянов,Д.О.Відра, А.Б. Добрович, О.М. Кузіна, І. Лангеймер, М. Малер, З.

Матейчик, Б. Мушинський, Дж. Остер, В. Сатір, Г. Фігдор, Г. Фомюк, висвітлювали у своїх роботах особливості взаємин між подружжям та їх вплив на психіку дитини.

Вирішальну роль сім'ї у формуванні дитини підкреслюються в працях відомих російських педагогів та громадських діячів К.Д. Ушинського, Н.І. Пирогова, П.Ф. Каптерева, Д.І. Писарева, Н.В. Шелгунова, О.П. Нечаєва, і навіть В.А. Сухомлинського. Питання, присвячені проблемі дитячо-батьківських відносин, розглядалися вченими протягом усього розвитку психологічної науки й практики. У виконання вітчизняної психології дослідженнями у цій галузі займалися вчені Л.І. Божович, Виготський Л.С., Дубровіна І.В., Лисіна М.І., Леонт'єв О.Н., В.С. Мухіна., Ельконін та інші. Виготський Л.С., Лисіна М.І., та Ельконін Д.Б., розробляючи проблему періодизації психічного розвитку показали, що із віком змінюється світогляд дитини, тип його провідної діяльності, відносини із дорослими та однолітками.

Дубровіна І.В., розглядає сім'ю як головне джерело соціалізації. У сім'ї соціалізація відбувається найприродніше і безболісно, основним механізмом стало виховання. У процесі виховання у ній особливе значення набуває батьківська позиція, куди входять такі компоненти, як особливості емоційного ставлення до дитини, мотиви, цінності й мета батьківства, стиль взаємодії з дитиною, способи дозволених проблемних ситуацій, соціальний контроль і вираження у типі сімейного виховання які висвітлюються в працях А.Є. Лічко, А.Я. Варга, А.А. Бодальова, В.В. Століна, Ю. Гиппенрейтер, О.С. Спиваковська, О.А. Карабанова. Одне з найважливіших компонентів процесу виховання в ній є стиль батьківської дисципліни.

Дослідженню сімейних взаємовідносин була присвячена велика кількість робіт вітчизняних та зарубіжних психологів і соціологів. Але й досі існують розходження у розумінні поняття «родина». Для розуміння різних історичних підходів до проблеми сімейного виховання треба проаналізувати генезис самого поняття «родина».

Згідно із В.О. Сухомлинським, родина – це найменша клітина нашого суспільства, в якій як у фокусі, відображається все життя нашої країни. Вона пов'язана кровними відносинами і поєднує подружжя, дітей і батьків, що включає одночасно два, три, а іноді і чотири покоління: тато, мама, бабуся і дідусь, внуки, правнуки. Шлюб двох людей не є ще сім'єю, вона появляється і зміцнюється народженням дітей.

В.П. Кравець зазначає, що родина є першоосновою духовного, економічного, соціального розвитку суспільства, його природнім і найбільш стійким елементом. [Варга, 2015, 179]

А.А. Реан, Н.В. Бордовська, С.І. Розум (2002) розглядали процес соціалізації як процес, який не може бути тільки «механічним віддзеркаленням особистістю соціального досвіду, безпосередньо здобутого в результаті спостереження». Вони вважають, що це

процес, заснований на суб'єктивному сприйнятті, реакції на те, що коїться навкруги. [Моїсеєнко, 2005, 3]

Сучасний дошкільник живе у середовищі, яке весь час змінюється, ускладнюється, розвивається. Якщо брати до уваги те, що соціалізація, як така в умовах змін ускладнюється, то й завдання для батьків, викладачів та практичних психологів стають складнішими. Адаптуватися до середовища дитині має допомогти дорослий. Частіше педагогічно грамотно роблять це фахівці. Але ця проблема стосується усіх, від кого залежить майбутнє дітей. Значна кількість дітей при живих батьках не відчуває родинного тепла і затишку, не отримує необхідні для повноцінного розвитку любов і догляд. Завдяки прийнятій і ратифікованій в Україні Декларації про права дитини по-новому зазвучало визнання її самоцінності, унікальності, і неповторності дошкільного дитинства в розвитку особистості. На покращення ситуації спрямований Закон України «Про охорону дитинства». [Сиромятнікова, 2008, 49]

ІІІ РОЗДІЛ. СТИЛІ БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ

Дуже помиляються ті батьки, які думають, що справжнє культурне виховання є обов'язком школи та суспільства, а сім'я нічого зробити не може. Насправді сім'я не тільки зобов'язана якомога раніше почати культурне виховання, але й має для цього великі можливості, які і повинна використати якнайкраще. Культурне виховання має починатися рано, коли дитині ще дуже далеко до грамотності, коли вона щойно навчилася добре бачити, чути та говорити. [Молодан, 2011, 39]

Людину роблять людиною якраз спогоди дитинства. Ф. Достоєвський Головною умовою успішного виховання дитини є сім'я. І не просто сім'я, а щаслива сім'я. Її не можна створити ні указом, ні примусом, ані жодними іншими засобами, крім духовних. Все виховання тримається на одному слові: «люби». Де любов, там і подяка, там довіра, там найкращі людські риси. Люби! (С. Соловейчик). Любити дитину потрібно «безумовною любов'ю». Що ж це означає? Любити безумовно – значить приймати її не тому, що вона красива, розумна, добре вчиться і поводить, а просто так, просто за те, що вона одна, унікальна, рідненька. Виховання дитини – це не дресирування. І батьки не для того, щоб формувати у дітей умовні рефлекси, бо що частіше на дитину кричать, карають, то швидше вона доходить висновку «Мене не люблять!» Задоволення потреби дитини в любові – необхідна умова її нормального розвитку, і ця потреба задовольняється, якщо повідомляти дитині, що вона дорога, потрібна, важлива, просто хороша і достойна поваги. Можна бути впевненими, що дитина правильно вихована, лише якщо виховання ґрунтується на безумовній любові. [Беляєва, 2009, 30]

3.1. Типи сім'ї

Частими причинами порушень у вихованні дітей є систематичні порушення подружжям етики внутрішньо сімейних відносин, відсутність взаємної довіри, уваги та опіки, поваги, психологічної підтримки та захисту. Але найважливішими факторами, що негативно впливають на виховання дітей є несумісність моральних позицій подружжя, розбіжність їхніх точок зору на честь, совість, обов'язки перед сім'єю, міру відповідальності за те, як складаються справи у сім'ї.

Ось чому в наш час виділяють два основні типи сімей - *домінаторська (тоталітарна) і партнерська (демократична)*.

Для тоталітарної сім'ї характерні:

- ⊗ відсутність рівних прав усіх членів родини, особливо дітей;
- ⊗ наявність у сім'ї суворих правил, які носять примусовий характер;
- ⊗ конфлікти вирішуються за принципом «один – виграв, інший – програв»;
- ⊗ дисципліна підтримується за рахунок сили та приниження;

- ☹ зроблені помилки батьками не визнаються і пробачення вони не просять;
- ☹ конфлікти, що виникають, не аналізуються, не обговорюються;
- ☹ майже повністю відсутні сміх та радість, проте наявний сміх.

Отже це сім'я – в якій проблеми не обговорюються. Правила поведінки кожної особи чітко визначені. Діти не мають жодних прав. При вирішенні важливих для сім'ї проблем в них ніхто не питає, що вони думають. Взагалі вони не мають право на свою власну думку.

Певно, немає сімей, де були б наявні всі ознаки тоталітарної сім'ї, але багато з того, що відноситься до характеристик тоталітарної сім'ї, на жаль, є і в наших родинах.

Наведемо деякі ознаки партнерської, демократичної сім'ї.

- ☺ кооперативна структура, рівні можливості;
- ☺ домашня робота та обов'язки розподіляються на засадах рівноправності;
- ☺ повага до особистого життя членів родини;
- ☺ зроблені помилки визнаються, члени сім'ї почувають себе у безпеці;
- ☺ члени сім'ї беруть на себе відповідальність за проблеми, які виникають;
- ☺ діти плануються і є бажаними.

Отже, це – сім'я, в якій ми можемо спокійно поговорити між собою про наші батьківські обов'язки, про розподіл домашньої роботи та вибрати для себе те, що ми будемо робити без напруги, подолання внутрішнього спротиву. Це тільки деякі характеристики демократичної сім'ї, багато знаходиться в наших руках: знання і бажання самому формувати і відстоювати своє право бути щасливим і успішним багато в чому залежить від нас самих. [Войтенко, 2007, 142]

3.2. Характеристика стилів батьківського виховання

Стилем сімейного виховання у науковій літературі називають найхарактерніші типи ставлення батьків до дитини, певні засоби та методи впливу на неї, які виражаються у своєрідній манері, словесного звернення і тактильній взаємодії, моральній підтримці.

Стили сімейного виховання формуються під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів, генетичних особливостей дитини. На вибір стилю виховання впливають:

- Тип темпераменту батьків, їхня сумісність;
- Моральні засади родини, її психологічний клімат;
- Сімейні традиції, в яких виховували самих батьків;

Освітній рівень батьків, їхня психолого-педагогічна культура, схильність до самоосвіти.

[Молодан, 2011, 41]

3.2.1. Стилi батьківського виховання

Американський психолог Діане Бомрінд поділяє такі стилі батьківського виховання на авторитетний, ліберальний, авторитарний, його колеги Т. Маккобі та Д. Мартін розрізняють ще й індиферентний стиль виховання.

Стилi батьківського виховання:

☞ *Авторитарний.* Батьки висувають суворі вимоги, що охоплюють усі сфери життя дітей. Їхні судження безапеляційні, вони безцеремонно втручаються у всі дитячі справи, реальні потреби членів сім'ї ігноруються. Авторитаризм - це «силовий тиск», суворість, агресія, диктат, черствість, холодність.

☞ *Ліберальний.* Деякі батьки, виправдовуючи свою позицію гаслом «вільного виховання», зовсім не займаються дітьми. Діти живуть в умовах вседозволеності, що часто призводить до того, що вони виростають повними егоїстами, не здатними на співчуття, розуміння, щирість, відкритість.

☞ *Авторитетний (демократичний).* (колегіальна демократія) ґрунтується на взаємній зацікавленості, допомозі і підтримці.

☞ *Індиферентний.* Низький рівень контролю, холодні стосунки. Не встановлюють для дітей ніяких обмежень. Байдужі до власних дітей. Закриті до спілкування через те, що обтяжені власними проблемами. Інколи байдужість поєднується з ворожістю. [Войтенко, 2007, 143]

3.2.2. Наслідки впливу на формування особистості дитини

☞ *Авторитетний.* Діти дуже добре адаптовані: впевнені в собі, у них розвинений самоконтроль і соціальні навички. Вони добре вчаться в школі та мають високу самооцінку.

☞ *Авторитарний.* Діти, як правило, відлюдні, боязкі та похмурі, невибагливі, дратівливі. Дівчатка найчастіше залишаються пасивними і залежними. Хлопці можуть стати некерованими й агресивними.

☞ *Ліберальний.* Діти схильні до неслухняності та агресивності. В присутності людей поведуть себе неадекватно та імпульсивно, невибагливі до себе. В деяких випадках діти стають активними, рішучими та творчими людьми.

☞ *Індиферентний.* Діти часто проявляють свої руйнівні імпульси. Схильні до асоціальної поведінки. В спілкуванні часто виявляють агресивність.

Авторитаризм придушує потреби дітей, лібералізм ігнорує, індеферантність не контролює, залишає все на абияк, а ось у родині, де панує демократичний стиль, що склався інтуїтивно, чи завдяки відповідним знанням, розвиток дитини перебуває під постійним, але ненав'язливим контролем дорослих, а форми стосунків змінюються

відповідно до зміни фаз розвитку дитини та інтересів кожного. Ще один важливий момент демократизму – такий характер стосунків, коли кожен усвідомлює необхідність розумового самообмеження. Самообмеження не минуче, коли міжособистісна взаємодія досить тривала, а в таких сім'ях його сприймають як норму людських взаємин, не відчуваючи при цьому психологічного дискомфорту. Батьки в таких сім'ях навчають дітей залишатися людьми в різних ситуаціях, повідомляючи їх негативні оцінки їхніх вчинків так само часто, як і позитивні. Вони готові засмучуватися, веселитися і радіти: їхня поведінка, не розходиться зі словами та подіями життя. Вони знають, що проблеми будуть обов'язково виникати, хоча б тому, що життя їх ставить, але вони завжди будуть шукати творчі шляхи їх вирішення. [Войтенко, 2007, 143]

Оптимальним для сімейного виховання є демократичний (авторитетний) стиль виховання. Він характеризується високим рівнем вербального спілкування дітей і батьків, готовністю останніх у разі потреби допомогти дитині, вірою в її здатність до успішної самостійної діяльності, адекватним батьківським контролем. Ситуація успіху є підтримкою й стимулом для дитини. [Ревіна, .2009, 15]

3.3. Психолого-педагогічна характеристика благополучної сім'ї

Саме діти перебувають нині чи не в найскладнішому становищі. Вони не можуть сформувати систему стійких моральних переконань, ціннісних орієнтацій, адекватно реагувати на події, факти навколишнього життя.

Ефективне вирішення цієї проблеми можливе тільки після розкриття причин (соціально-економічних, соціально-політичних, медико-біологічних) відхилень у поведінці дитини, психологічних механізмів формування асоціальності. Випадки «чистої» важковихованості трапляються рідко. [Підлубна, 2011, 21]

Сучасний дошкільник живе у середовищі, яке весь час змінюється, ускладнюється, розвивається. Якщо брати до уваги те, що соціалізація, як така в умовах змін ускладнюється, то й завдання для батьків, викладачів та практичних психологів стають складнішими. Адаптуватися до середовища дитині має допомогти дорослий.

Виховувати - не значить говорити дітям добрі слова, повчати їх, а насамперед – самому жити по-людському. А. Острогорський. [Івануць, 2004, 56]

Ратифікація Україною в 1991 р. Конвенції ООН про права дитини, на основі якої було розроблено й ухвалено в 1996 р. Національну програму «Діти України» створило правову основу для функціонування дитини як повноправного члена суспільства й дало змогу на законодавчому рівні захищати її права й свободи. Сучасним законодавством також заборонено будь-які види експлуатації дітей, фізичні покарання, а також інші види покарання, які принижують її гідність. Дитина, у свою чергу, має право чинити опір

неналежному виконанню батьками своїх обов'язків, що, на жаль, трапляється. Безперечно, створення законодавства, яке забезпечує захист прав дитини, засвідчує усвідомлення соціальних вимог підвищення уваги до дитинства взагалі і до кожної дитини зокрема. Водночас останніми роками невпинно зростає кількість дітей, які через усілякі причини, залишають батьківські домівки, збільшуючи кількість правопорушників. [Печенко, 2006, 22] Вчені встановили, що починаючи із 60-х років минулого століття, не лише стабільно збільшується кількість дітей з проблемами шкільної соціалізації, а й зростає число цих проблем. [Петрюк, 2009, 24]

Особистість, що здатна адаптуватися до нових соціальних умов і жити «тут і тепер» є особистістю соціально-здоровою, відкритою і доброзичливою. Вона не зациклюється на нав'язливих думках, не займається самоїдством, а вчиться розуміти свої почуття і керувати ними. Така людина нікого не звинувачує, приймає відповідальність за власне життя. Вона не намагається будь-що наслідувати інших, вірить у себе і вчиться бути сама собою. [Біленька, 2007, 2]

Результати комплексного вивчення особливостей виховання дитини в сім'ї дають змогу стверджувати, що в сучасній соціокультурній ситуації умови нормального емоційного розвитку дитини порушені. Це виявляється й у відчуженні дітей від дорослих, і в підсвідомому засвоєнні дошкільниками стереотипів поведінки, нав'язаних так званою «екранною культурою».

За даними досліджень 36 % батьків покладають відповідальність за виховання дітей на дитячий садок, 42 % вважають необхідними спільні зусилля дошкільного закладу і сім'ї у виховання дітей і лише 22 % батьків вважають відповідальною за виховання сім'ю.

За статистикою, сьогодні 65 % молодих батьків, народжуючи дітей, не мають ані найменшого уявлення про мету, завдання, форми та методи виховання дітей у сім'ї, 20 % керуються досвідом народної педагогіки, виховуючи дітей так, як їх самих виховували батьки. І лише 15 % мають належні психолого-педагогічні знання, ознайомлені з відповідною науково-педагогічною літературою. Для подолання цієї проблеми, потрібно підвищувати виховний потенціал сім'ї. [Гімла, 2009, 20]

Щоб виховати сучасну особистість, дорослі мають бути не лише належно вихованими, а й педагогічно освіченими. Як твердять психологи навіть найсерйозніші прорахунки педагогів не позначаються так фатально на розвитку особистості дитини, як неправильна поведінка батьків. Тому виховання батьків потрібно і для успішного виховання, і для здоров'я суспільства. Без участі батьків у виховному процесі реалізація ідеї всебічного розвитку особистості, а тим більше успішне входження її в життя неможливі. В період дошкільного дитинства найважливішим завданням має стати забезпечення дружніх взаємин дітей одне з одним, з дорослими в дитсадку і батьківсько-

дитячих взаємин у сім'ї на основі виховання культури пізнання дитиною тих, хто її оточує (дітей та дорослих), делікатного ставлення до їхніх емоційних проявів, навчання конструктивних способів поведінки та спілкування. Соціально компетентна дитина здатна проявити доброту, увагу, турботу, допомогу, милосердя, зрозуміти особливості однолітка, дорослого, їхні інтереси, емоційний стан, помітити зміни настрою, усвідомити в міру свого віку й те, як її саму сприймають інші. [Ладивір, 2010, 4]

За даними статистики, більша частина сімей сьогодні за тією чи іншою причиною належить до розряду неблагонадійних. Помиляються батьки, які вважають, що поки дитина маленька, їй можна все дозволяти. Дітей, які звикли до того, що їм завжди все дозволено, важко перевиховати, залучити до норм моральної поведінки. Повага до всіх членів сім'ї, а особливо до старших, повинна бути законом. Дорослі повинні навчити дитину узгоджувати свої бажання з діями та інтересами інших людей. [Сороколат, 2009, 48].

За статистичними даними, дитина в середньому має в день тільки дванадцять з половиною хвилин на спілкування з батьками. Із цього часу вісім з половиною хвилин відводять на різноманітні напучування, зауваження і суперечки із своїми дітьми. На довірливе, дружнє спілкування залишається лише чотири хвилини. Звичайно це мало, і тому ми починаємо поспішати, нервувати, кричати тощо. До речі, у середньому за день дитина одержує 468 негативних зауважень і лише 32 позитивних. Є над чим замислитись. Щоб краще виховувати особистість треба її вивчати. (ТЕСТ – чи добре знаєте ви свою дитину?) [Ревіна, 2009, 14]

Процес соціалізації передбачає пристосування дитини до навколишнього світу, суспільного середовища, засвоєння, привласнення нею знань, норм певного угруповання. І відбувається він у трьох основних сферах: ігрова діяльність, свідомість і спілкування. [Гримова, 2008, 11]

Дитинство – найважливіший, самобутній і неповторний період у становленні особистості. Саме в цей час дитина формується фізично, психічно й інтелектуально, набуває необхідних знань, умінь і навичок. І саме в цей період вона потребує найбільшої уваги і захисту. Будь-які душевні травми залишають слід, може, і на все життя. Від ставлення до дітей, розуміння їхніх потреб, захисту їхніх прав, інтересів і потреб залежить їхня доля й розвиток суспільства загалом. [Пеструшко, 2013, 38]

Під час дитинства діти оволодівають умінням контролювати себе (дотримуються певних правил поведінки), вчаться розуміти власні почуття та почуття інших, бути щедрими, брати на себе відповідальність, допомогу тим, хто цього потребує, з повагою та розумінням ставитися до індивідуальних особливостей людей, розв'язувати проблемні ситуації шляхом перемовин тощо. [Шевченко, 2006, 11]

Найбільш важливе значення для соціалізації дитини має соціум. Це найближче соціальне середовище дитина освоює поступово. Якщо при народженні дитина розвивається в основному в сім'ї, надалі вона освоює все нові і нові середовища – дошкільні установи, компанії друзів, дискотеки, й т.д. з віком освоєна дитиною «територія» соціального середовища все більше й більше розширюється. [Акопян, 2012, 24]

Дитячий соціум завжди був, є і буде відмінний від соціуму дорослих. Пояснюється це не тільки психологічними особливостями дітей, скільки їхнім особливим сприйняттям навколишнього світу, ставленням до нього та взаємодію з ним. Діти сприймають усе інакше, ніж дорослі. Вони не бачать того, що бачимо ми, і навпаки, зауважують те, чого ми не помічаємо. У своїх вчинках вони керуються вищою логікою, або ж чинять зовсім алогічно. [Беленька, 2005, 3]

Соціалізація – нелінійний процес саморозвитку людини під впливом соціуму, всього зовнішнього середовища. Визначальним фактором у соціалізації є не природні задатки людини самі по собі, а сформовані зовнішнім середовищем особистісні якості як продукт освіти й виховання. [Радул, 2006, 9]

Успішною соціалізацією може вважатися ефективна адаптація дитини до суспільства й водночас здатність певною мірою протистояти суспільству і тому, що заважає її саморозвитку і самоствердженню. [Кравченко, 2007, 18]

Педагог, який працює з колективом учнів і взаємодіє з їхніми батьками, повинен добре уявити два типи сімей. Завдяки цій інформації можна передбачити, як взаємини у родині вплинуть на особистісний розвиток дитини, формування її характеру, поведінкових реакцій.

Дослідники, які вивчають проблеми сучасної сім'ї наголошують, що її педагогічний потенціал зменшується, родинні цінності нівелюються, батьки часто не усвідомлюють своєї відповідальності за забезпечення усього комплексу прав, обов'язків, владних повноважень стосовно їхньої дитини. Суспільство розглядає відповідальність як першочерговий обов'язок батьків. [Молодан, 2011, 47]

Характеристика благополучної сім'ї

Як свідчать результати досліджень, благополучною є сім'я, в якій реалізуються всі функції, усі члени якої пов'язані між собою емоційно. Сімейні зв'язки дають змогу людині зберігати психологічну рівновагу, опанувати сімейні ролі, бути стійкою до стресів, вірити в майбутнє, відчувати свою правоту. Життя в благополучній сім'ї сприяє формуванню спільних звичок і традицій, стереотипів поведінки, які визначають родинний образ. Члени благополучної сім'ї мають загальне психосемантичне поле, завдяки якому

спілкування стає ближчим і теплішим, продуктивнішим, таким, що допомагає знімати смислові бар'єри, розв'язувати проблеми.

Благополучна сім'я – це мала група, пов'язана взаємною моральною відповідальністю та психологічною підтримкою. Усі члени благополучної сім'ї знають, що добре, а що погано, які вчинки не схвалюються членами родини, а якими пишуться і діти, і дорослі. Малюк із благополучної сім'ї часто не замислюється про свій особистісний вибір, більшість рішень, оскільки вони приймаються на основі системи родинних правил.

У благополучній сім'ї складається внутрішня система оцінок, що дає змогу дитині визнавати та створювати уявлення про себе: люблена вона чи небажана, добра чи зла, красива чи потворна, чи відповідає вона соціальним нормам і вимогам. Традиції, сімейні норми відіграють захисну роль, обмежують простір особистої відповідальності дитини сімейними рамками, формують самосвідомість через демонстрування зразків поведінки. Таким чином у благополучній сім'ї природно складаються необхідні умови для нормального психічного розвитку, які неможливо створити штучно, поза сім'єю. [Молодан, 2011, 48]

Успішність є соціальною якістю, саме тому важлива особистісна якість – соціальний оптимізм. Успіх усвідомлюється дитиною в процесі придбання соціального досвіду й досягається нею за рахунок докладених зусиль і старань. Досягнення успіху в будь-якій діяльності завжди сприяє самоствердженню особистості, появі віри в себе, у свої можливості, в ефективне ставлення в соціумі. [Колошин, 2012, 2]

3.4. Психолого-педагогічна характеристика проблемної сім'ї

Характеристика проблемної сім'ї

Хиби у вихованні дітей – ось найперший і головний показник проблемної сім'ї. Тривогу викликає педагогічна необізнаність батьків, які, не знаючи достатнім чином вікових та індивідуальних властивостей дитини, її розвитку, здійснюють виховання наосліп, інтуїтивно.

Особливо ускладнений процес виховання у тих сім'ях, де пияцтво, споживацтво, напівкримінальний спосіб життя батьків стають домінуючими факторами впливу на дитину. Порушення психологічного зв'язку між дитиною та батьками призводить до невротизації, спроб суїциду, втечі із сім'ї. Все це впливає на криміналізацію дитячого середовища. [Ладивір, 2014, 4]

Проблемною вважається сім'я, в якій відсутнє благо для дитини. При цьому тип сім'ї (асоціальна, група ризику) не має принципового значення. Це може бути родина з одних із батьків, економічна стабільна чи ні. Головною характеристикою проблемної сім'ї, як уже наголошувалося, відсутність любові до дитини, турботи про неї, задоволення її

потреб, захисту її прав і законних інтересів. Можна орієнтовно виділити три групи проблемних сімей:

- Із безвідповідальним ставленням до виховання дітей, ситуація ускладнюється аморальною поведінкою, та асоціальним способом життя батьків;
- Із низьким рівнем психолого-педагогічної культури батьків, які припускаються помилок у доборі засобів, методів і форм сімейного виховання, неспроможні налагодити правильний стиль і тон стосунків із дітьми;
- Діти в якій бездоглядні з різних причин (розлучення, родинний розлад, зайнятість батьків).

Проблеми дітей, які потрапили у скрутну життєву ситуацію часто пов'язані з їхнім життям у родині. Вирішальну роль у тривожності відіграє оточення, в якому підрастає дитина, характер стосунків із близькими та рідними. [Ковальчук, 2006, 22]

Діти у неблагополучних сім'ях недостатньо соціально зрілі, агресивні, а тому не сприймаються однолітками позитивно, що утруднює їхній особистісний розвиток. Спостереження показують, що в сучасній сім'ї, на жаль, переважає цілеспрямований вплив (тиск) на дитину, а не взаємодія з нею на рівні діалогу.

Характеризуючи родинну ситуацію розвитку для майже половини сучасних дошкільнят можна виділити такі особливості. Неадекватні батьківські позиції та стиль спілкування: ригідні стереотипи виховання, відсутність єдиних вимог, неправильна оцінка дитини, незнання психологічних особливостей, низький культурний, освітній рівень, порушення психологічного клімату, «вихлюпування» на дитину особистісних проблем батьків, переважно авторитарно-монологічний стиль спілкування. [Ладивір, 2010, 4]

Сімейне неблагополуччя характеризується такими проявами:

- Психічним – дитину залякують, не розуміють, нав'язують свій спосіб життя, придушують ініціативу та руйнують психіку;
- Фізичним – дитину жорстоко карають, б'ють, не годують, примушують заробляти гроші різними незаконними способами, а потім їх відбирають, гвалтують тощо;
- Соціальним – дитину виганяють з дому, кидають напризволяще, продають житло, залишаючи без даху над головою, примушують вчиняти протиправні дії тощо.

Досвід практиків і результати наукових досліджень свідчать, що дуже часто діти живуть у сім'ях з комплексом проявів неблагополуччя, і це робить їхнє життя дуже важким, інколи навіть нестерпним. [Молодан, 2011, 47]

IV РОЗДІЛ. АНАЛІЗ СТИЛІВ БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ В СІМ'ЯХ, ДЕ Є ДВОЄ І БІЛЬШЕ ДІТЕЙ

В сім'ях де є 2 чи більше дітей, трапляється, що діти заявляють таке: «Мене не люблять», «Люблять лише брата (чи сестру)!», іншими словами - «Мій брат - мамин «любимчик!»

Одна моя знайома (53 роки.) з біллю в серці розповіла, що її сестрі батьки завжди все дозволяли, купляли їй багато речей, завжди давали цукерки, а їй, натомість, якщо вона просила цукерку - давали головку часнику.

Далеко не в кожній сім'ї між батьками є гармонія у баченні на виховання своєї дитини.

За своє життя я бачила одну сім'ю, в якій батьки, задовго до народження дитини (12р.) докладно вивчаючи педагогічну літературу, наперед домовилися між собою про те, що коли в них буде дитина, то виховуватимуть її саме в ліберальному стилі виховання. Це був їх свідомий вибір. Так вони свого хлопчика виховують і зараз. У будь якого випадку рішення батьків і їх свідомі чи підсвідомі позиція та поведінка, стиль виховання рано чи пізно залишать добрий чи поганий відбиток на психологічно-соціальному формуванні особистості дитини і обов'язково вплинуть на процес її соціалізації в майбутньому.

Самі батьки дуже рідко визнають, що особливі почуття у них є окремо до когось із дітей, інколи трапляється так, що вони й самі про це не підозрюють, чи навіть самі в собі бояться це визнати. Але від цього, їх ставлення окремо по відношенню до дітей, їх поведінка, слова, можуть говорити про те, що вони виховують своїх дітей не однаково, а отже, використовують інші стилі батьківського виховання.

Моя ціль дослідити чи можливе в одній сім'ї різне ставлення батьків до дітей і різне виховання? Заодно хочу перевірити чи справді в сучасних сім'ях панує авторитарний стиль виховання?!

Готуючись до вивчення моєї гіпотези я перечитала багато літератури і в одній статті наштовхнулася на тест «Ваш стиль виховання», автором якого є С. Степанов. *(див. Додаток 1.)*

Уважно прочитавши цей тест, я сама спробувала оцінити власний стиль виховання і запропонувала це саме зробити моєму чоловікові.

Мені спало на думку, що добре б було якби я протестувала сама себе і мого чоловіка по відношенню окремо до кожного із наших дітей і, порівняла б наші результати, чи співпадуть вони, так я і зробила. За результатами мого тестування у моїй сім'ї по відношенню до моїх чотирьох дітей я використовую один і той самий авторитетний стиль виховання. А ось мій чоловік, за результатами його тестування використовує до всіх

наших чотирьох дітей авторитетно-авторитарний стиль виховання. Наші з чоловіком стилі виховання у сім'ї відрізняються один від одного.

Мені стало цікаво, а як в інших сім'ях виховують батьки своїх дітей, чи є відмінність у вихованні між обома батьками по відношенню окремо до кожного із дітей, і як діти себе при цьому можуть почувати? Адже досвід побудови стосунків для свого життя дитина черпає від своїх батьків, особливо від того з батьків, з ким поруч проводить більшість свого часу.

Для дослідження гіпотези я вирішила провести тестування батьків у дошкільному навчальному закладі. Для цього в ДНЗ № 17 м. Мукачеве, батькам, в сім'ї який є двоє і більше дітей я роздала комплекти тестів. Перший тест «Ваш стиль виховання?!» для визначення у батьків стилю батьківського виховання окремо щодо кожного із своїх дітей. Другий тест: «Чи розуміють батьки наслідки свого виховання?» В цьому тесті я переслідувала 2 цілі: перша – спонукати батьків замислитися над своїми діями в своїй сім'ї, над стилем їхнього виховання і задуматися над наслідками цього виховання, а інша дослідити чи дійсно батьки усвідомлюють, що сіють у життя своїх дітей.

Батьків, які проходили тестування я попросила, щоб вони відповіли на питання тесту обов'язково окремо одне від одного. Заповнюючи тест на дитину, щоб вони думали саме про ту дитину, яку щойно записали в тест.

Деякі батьки охоче погодилися пройти дані тести, інші не хотіли, через свою зайнятість на роботі; була одна сім'я, яка погодилася пройти це тестування, а наступного дня повернула мені тест незаповненим; приблизно 10 сімей охоче взяли від мене комплекти тестів, але так і не повернули їх. Складність була і в тому, що довелося вмовляти чоловіків-батьків взяти участь в тестуванні. Жінки легко ішли на контакт, а чоловіки чомусь уникали цих тестів. Одна мама, дуже зраділа, що треба було заповнити ці тести, бо сказала, що частіше їй треба давати такі тести, бо це спонукає її до кращого ставлення до своїх дітей.

У зв'язку з тим, що батьки 10 сімей з різних на то причин не повернули мені заповнені комплекти тестів, а для роботи мені конче потрібен був дослідницький матеріал, мені нічого не залишалось, як попросити своїх знайомих і друзів пройти ці тести. В результаті я отримала 25 комплектів заповнених тестів з абсолютно різних сімей. Комплектом тестів я називаю кількість екземплярів тесту на кожну дитину, окремо для кожного з батьків.

Для конфіденційності інформації замість прізвищ батьків я вирішила використовувати кодування порядку (напр.: сім'я «01»).

Загальна інформація про батьків, які взяли участь в тестуванні (особливості їх сімей, вік батьків, освіта, професія) та інформація про їх педагогічну зацікавленість знаходиться в таблиці 1. (Див. Таблиця 1.)

Таблиця 1. Загальні відомості про батьків та їх сім'ї

Код сім'ї	Батьки	Особл. сім'ї	Вік	Освіта	Професія	«Чи читаєте педагог. літературу, якщо так, то яку?»
01	Мама	Багат.-опікун	34	Баз.Вища	Домогосподарка	Христ. Етика
	Тато*		42	Повна ВО	Священник	Біблію
02	Мама	-	30	Повна ВО	Поліціантка	Психологія
	Тато		35	Профтехн	Кухар	-
03	Мама	-	42	Баз.Вища	Вихователь	Кн. з педагогіки
	Тато		45	Баз.Вища	Музикант	Кн. по психології
04	Мама	-	32	Баз.Вища	Продавець	Немаю часу читати
	Тато		38	Баз.Вища	Менеджер	Не читаю
05	Мама	-	41	Профтехн	Пом.вихователя	На сайт. про дит.пр
	Тато		45	Баз.Вища	Програміст	Насайт.продит. пр.
06	Мама	-	33	Баз.Вища	Економіст	Немаю часу читати
	Тато		37	Баз.Вища	Економіст	Не читаю
07	Мама	-	37	Баз.Вища	Бухгалтер прив.під.	Ні
	Тато		30	Профтехн	Лицьов.-плиточник	На сайт.про дит.пр
08	Мама	Багато -дітна	35	Профтехн	Домогосподарка	Інтернет
	Тато		43	Профтехн	Маляр-штукатур	Не читаю
09	Мама	Багато -дітна	40	Баз. Вища	Домогосподарка	Не читаю
	Тато		42	Профтехн	Менеджер	Не читаю
10	Мама	-	35	Баз. Вища	Економіст	Іноді чит. пс.журн.
	Тато		39	Баз.Вища	Економіст	Не читаю
11	Мама	Багато -дітна	36	Профтехн	Домогосподарка	Не читаю
	Тато		40	Профтехн	Плиточник	Не читаю
12	Мама	Багато -дітна	39	Профтехн	Нянька у садочку	Кн.з педагогіки
	Тато		45	Баз.Вища	Перекладач англ. м.	Біблію, кн.хр. етик.
13	Мама	-	38	Повна ВО	Вчитель	Кн.. з пед. та псих.
	Тато		43	Профтехн	Механік	-
14	Мама	-	33	Баз.Вища	Лікар	Не використовую
	Тато		34	Профтехн	Бармен	Ні

15	Бабця	Діти-сироти	66	Профтехн	Техн.інж.	Біблія
	Дід *		66	Баз.Вища	Військовий-пенсіон.	Біблія
16	Мама	-	31	Баз.Вища	Вч. Англ..мови	Жур. «Малиш»
	Тато		34	Профтехн	Плиточник-штукат.	Не читаю
17	Мама	-	40	Баз.Вища	Вчитель	Кн.. по психології
	Тато		40	Баз.Вища	Економіст	Маю свій досвід
18	Мама	Багато	32	БЗСО	Домогосподарка	Не маю часу
	Тато	-дітна	37	Профтехн	Електрогазовар.	Ні
19	Мама	Багато	31	Профтехн	Технолог	Не читаю
	Тато	-дітна	35	Профтехн	Маляр-штукатур	Не читаю
20	Мама	-	33	Профтехн	Мол.мед.сестра	Ні
	Тато		32	Профтехн	Верстатник	Ні
21	Мама	-	33	Профтехн	Прибиральниця	Христ.література
	Тато		48	Профтехн	Монт. Радіоапарат.	Христ.літ.
22	Мама	2- дит.	30	Баз.Вища	Домогосподарка	Ні
	Тато*	не рід.	35	Баз.Вища	Підприємець	Ні
23	Мама	Багато	34	Баз.Вища	Вихователь	Біблію, пед...пс.літ.
	Тато	-дітна	40	Повна ВО	Священник	Біблію
24	Мама	Багато	39	Профтехн	Скл.шкір.виробів	Ні
	Тато	-дітна	41	Профтехн	Столяр	Біблію
25	Мама		40	Баз.вищ.о	Оперна співачка	Педагогіка
	Тато		43	Баз.Вища	Перекладач англ..м.	Психологія

Тестування пройшли сім'ї, в яких є по двоє дітей – 16; 7 сімей, в яких є по 3 дітей і 2 сім'ї, в яких по 4 дітей. Серед цих сімей є й багатодітні та опікунські, є одна сім'я – яка зараз знаходиться вже в другому шлюбі. Всі сім'ї належать до категорії благополучних сімей.

Кількість дітей в сім'ях показано в таблиці (Див. табл.2)

Таблиця 2. Кількість дітей в сім'ях

Кількість дітей в сім'ї	Кількість сімей
2 дітей	16
3 дітей	7
4 дітей	2

Загалом кількість опитаних сімей складає – 25. З них батьки віком від 30 до 66 років і мами віком від 30 до 66 років. Освіта батьків: базова загальна середня освіта - 1, повна загальна середня освіта - 5; професійно-технічна освіта - 19; базова вища освіта - 22; повна вища освіта - 3.

З опитаних батьків вищою освітою володіють переважно жінки. (Див.табл. 3)

Таблиця 3. Інформація про освітні рівні батьків

Освітні рівні	Загальна кількість батьків (50)	Кількість чоловіків	Кількість жінок
Базова загальна середня освіта	1	-	1
Повна загальна середня освіта;	5	-	-
Професійно-технічна освіта;	19	12	9
Базова вища освіта	21	11	13
Повна вища освіта	4	2	2

Професії батьків відрізняються за характером праці в залежності від статі. У чоловіків це міліціонер, священник, електрогазозварювальник, плиточник, маляр-штукатур, верстатник, столяр, перекладач англійської мови, менеджер, бармен, економіст, програміст, кухар, музикант, приватний підприємець, механік, військовий, монтажник радіотехніки, тощо.

Серед жінок є – вихователь, помічник вихователя, лікар, продавець, бухгалтер, вчитель, оперна співачка, технолог, технологічний інженер, молодша медична сестра, прибиральниця, складовщик шкіряних виробів, тощо. Є жінки домогосподарки, які виховують своїх дітей вдома.

Загальна кількість дітей вказана батьками 61. З них 29 хлопчиків та 32 дівчаток. Діти віком від 1 до 19 років, а саме: діти одного року – 3, 2 роки – 2; 3 роки – 6; 4 роки – 6; 5 років – 9; 6 років – 7; 7 років – 3; 8 років – 1, 9 років – 1; 10 років – 4; 11 років – 6; 13 років – 5; 14 років – 1; 15 років – 2; 17 років – 2; 18 років – 2; 19 років – 1. Загальна кількість дошкільнят складає 33 дитини. Характеристика дітей за віком та категорії дітей подана в таблиці. (Див. табл. 4)

Таблиця 4 Характеристика дітей за віком та їх категорією

Вік	Дівчата	Хлопці	Категорії дітей
1 рік	3	-	Немовля
2 роки	1	1	Молодше дошкільня
3 роки	1	5	Дошкільня
4 роки	2	4	Дошкільня

5 років	6	3	Дошкільня
6 років	4	3	Дошкільня
7 років	1	2	Школяр
8 років	1	-	Школяр
9 років	1	-	Школяр
10 років	-	4	Школяр
11 років	6	-	Школяр
13 років	2	3	Школяр
14 років	1	-	Школяр
15 років	1	1	Школяр
17 років	2	1	Школяр
18 років	1	-	Навчається у ВНЗ
19 років	-	1	Навчається у ВНЗ

В тестуванні було питання для батьків: «Чи читаєте педагогічну літературу, якщо так, то яку?» На основі відповідей батьків я хотіла дізнатися, чи розвивають себе батьки педагогічно. Основні відповіді батьків показано у діаграмі № 1. На діаграмі добре видно рівень зацікавленості батьків у педагогічній літературі. (Див. Діаграма 1)

Діаграма 1. Рівень зацікавленості батьків у педагогічній літературі

За результатами таблиці видно, що зацікавленість батьків у своєму педагогічному розвитку посередня. На питання: «Чи читаєте педагогічну літературу, якщо так, то яку?» я отримала такі відповіді: християнську літературу, а саме Біблію, християнську етику читають 10 батьків; психологію – 5; книги з педагогіки читають – 5; на Інтернет сайтах читають про проблеми дітей та вивчають їх вирішення – 4; не мають часу читати – 3; має свій досвід – 1; не читають взагалі – 22. Це свідчить про те, що майже половина із протестованих батьків не читабельна, тобто не займається саморозвитком, а саме не намагається покращити відносини у сім'ї.

4.1 Ознайомлення та аналіз тесту: «Ваш стиль виховання»

В даному тесті 10 запитань. Його розробником є С. Степанов (*Див. Додаток 1.*) З чотирьох варіантів відповідей потрібно вибрати один, найбільш типовий та характерний для себе.

На мою думку у кожного із батьків за своє життя зібрався накопичений власний досвід, склалася думка щодо різних життєвих ситуацій на роботі, в сім'ї, тощо. На основі складених життєвих позицій і стереотипів батьки легко зможуть дати відповіді на запитання тесту. Адже навіть якщо дитина ще маленька, не вміє користуватися грішми, чи не може сама піти в гості до друзів на кілька днів, в середині себе батьки можуть наперед озвучити свою власну думку щодо даної ситуації, яка склалася.

Зразок запитань:

1. Чим на ваш погляд визначається характер людини – спадковістю чи вихованням? (батьки вибирають відповідь чи за життєвим досвідом, чи вихованням, чи вродженими задатками або ж умовами середовища)
2. Як ви ставитеся до думки, що діти виховують своїх батьків? (батьки погоджуються чи не погоджуються з цією думкою).
3. Яке з суджень про виховання ви вважаєте більш вдалим? (для відповіді наведено 4 цитати відомих людей і вибираючи одну з них, спираючись на головну думку цитати батьки висвітлюють свою позицію в даному питанні).
4. Чи вважаєте ви, що батьки повинні просвіщати дітей у питаннях статі? (в даному запитанні батьки розкривають суть своїх довірливих чи закритих відносин з дитиною, оскільки не всім батькам до вподоби говорити на цю тему з дітьми. В той час як у дітей з'являється інтерес до питань статі, на жаль, багато батьків взагалі уникають бесіди з дітьми про статеве життя, навіть про статеве дозрівання чи просто про відмінність статі між дівчинкою та хлопчиком).
5. Чи слід батькам давати дитині гроші на кишенькові витрати? (Це питання, аналогічно як і попередні питання піднімає тему довіри, чи готові батьки вчити

своїх дітей користуватися фінансами, чи дозволяють дітям самим вирішувати, куди витратити якусь суму грошей, чи прагнуть все тримати під своїм контролем, при цьому не надаючи можливість дитині самостійного вибору).

6. Як ви вчините, якщо дізнаєтеся, що вашу дитину скривдив однокласник? (в даному питанні важливо звернути увагу на поведінку батьків, їх реакцію в даній ситуації, поради та вчинки, адже саме тоді, коли проблема торкається їх дорогого синочка чи донечки, вступившись, батьки моментально реагують на неї і ця реакція не завжди носить правильний характер, а іноді вона має і рушійну силу).
7. Як ви поставитеся до лихослів'я дитини? (дане запитання торкається моральної сторони сім'ї, морального виховання дитини батьками. Можна сказати це не дуже зручне питання для батьків із заниженими моральними цінностями, оскільки вимагаючи від дітей повної покори і розуміння не раз батьки зриваються і лихословлять. Натомість від дітей вимагають, щоб ті говорили з батьками чемно. Та не всі батьки так виховують своїх дітей. Буває, що батьки не лише абияк спілкуються одне з одним у сім'ї і, а й закривають очі на бесіду своїх дітей, які просто копіюють поведінку і слова своїх рідних).
8. Дитина хоче провести вихідні на дачі у друзів, де збирається компанія однолітків на час відсутності батьків. Відпустили б ви її? (це питання розкриває довірливі відносини у сім'ї, вказує на відповідальність чи безвідповідальність батьків)
9. Як ви відреагуєте, якщо дізнаєтеся, що дитина вам збрехала? (мета даного питання визначити реакцію батьків, їх співчуття, співпереживання з дитиною, взаєморозуміння, розставляє пріоритети і вказує на те, що для батьків важливіше вчинок дитини чи їх цікавить сама дитина)
10. Чи вважаєте ви, що подасте дитині гідний приклад? (це питання добра підстава для того, щоб задуматися батькам над своїм життям, вчинками, словами, обіцянками, поведінкою, над самою суттю виховання своєї дитини).

Фактично даний тест покликаний для того, щоб допомогти батькам зблизитися зі своєю дитиною. Питання тесту розкривають глибину відносин батьків і дітей у сім'ї. Вказують на позитивні і негативні сторони батьківського виховання.

Від даного тесту я очікувала правдивої і відвертої інформації з боку батьків для обробки даних, щоб підтвердити чи спростувати головну думку моєї гіпотези.

Всі виділені батьками відповіді я заносила до таблиці за зразком тесту (Див. додаток № 1). Потім підрахувала табличні дані і виписала результати тесту.

По закінченню обробки даних тесту, батькам, які прагнули дізнатися свої результати я віддала інтерпретацію тестів і після того, як вони прочитали її, ми обговорили всі «за» і «проти» їхнього виховання.

Результати оброблених даних тесту записані в таблиці. (Див. табл. 5)

Таблиця 5. Результати тесту «Ваш стиль виховання»

Код сім'ї	К-ть діт. в сім'ї	Імена і вік дітей	Стиль виховання		Висновки
			Мама	Тато	
01 *	3	Роман, 15р.	Авторитарний	Авторитетний	Відрізняються
		Діма, 7р.	Авторитет-авт.	Авторитетний	
		Аліна, 4р.	Авторитетний	Авторитетний	
02	2	Юля, 11р.	Авторитет-ліб.	Авторитетний	Відрізняються
		Віталік, 5р.	Авторитет-ліб.	Авторитетний	
03	2	Каміла, 18р.	Авторитет-авт.	Авторитет-авт.	Відрізняються
		Жасмин, 11р.	Авторитет-авт.	Авторитарно-авт.	
04	2	Василь, 13р.	Авторитет-авт.	Авторитет-ліб.	Відрізняються
		Даша, 5р.	Авторитет-авт.	Авторитет-ліб.	
05	2	Яна, 9р.	Авторитет-авт.	Авторитет-авт.	Однакові
		Матвій, 5р.	Авторитет-авт.	Авторитет-ліб	-
06	2	Ванесса, 6р.	Авторитетний	Авторитетний	Однакові
		Марк, 4р.	Авторитетний	Авторитетний	
07	2	Ілля, 6р.	Авторитетний	Авторитетний	Однакові
		Давид, 2р.	Авторитетний	Авторитетний	
08	3	Юдіта, 6р.	Авторитетний	Авторитетний	Однакові
		Анна, 5р.	Авторитетний	Авторитетний	
		Мартин, 3р.	Авторитетний	Авторитетний	
09	3	Ксенія, 17р.	Авторитет-ліб.	Ліберальний	Відрізняються
		Аліна, 4р.	Ліберально-авт.	Авторитет-ліб	
		Алан, 3р.	Авторитет-ліб.	Авторитет-ліб	
10	2	Ніколетта, 5р.	Авторитетний	Авторитетний	Однакові
		Сільвія, 1р.	Авторитетний	Авторитетний	
11	3	Марина, 5р.	Авторитетний	Авторитарний	Відрізняються
		Богдан, 4р.	Авторитетний	Авторитарний	
		Женька, 7р.	Авторитетний	Авторитарний	
12	3	Захар, 4р.	Авторитетний	Авторитетний	Однакові
		Тимофій, 18	Авторитетний	Авторитетний	
		Таня, 14р.	Авторитетний	Авторитетний	
13	2	Софія, 2 р.	Авторитетний	Авторитетний	Однакові

		Ніколь, 17р.	Авторитетний	Авторитетний	
14	2	Іван, 10р.	Авторитарний	Авторитарно-інд.	Відрізняються
		Марія, 5р.	Авторитарний	Авторитарно-авт	
15*	2	Крістіан, 19р.	Авторитетно-інд.	Авторитетний	Відрізняються
		Назар, 13р.	Авторитетно-авт.	Авторитетний	
16	2	Олівер, 4р.	Авторитетний	Авторитетний	Однакові
		Анна, 1р.	Авторитетний	Авторитетний	
17	2	Поліна, 8р.	Авторитетний	Авторитетно-інд.	Відрізняються
		Максим, 5р.	Авторитетний	Авторитетно-інд.	
18	4	Лідія, 11р.	Авторитарно-інд.	Авторитетно-інд.	Відрізняються
		Іван, 10р.	Авторитарно-інд.	Авторитет-авт.	
		Крістіан, 6р.	Авторитетно-лібер.	Авторитетно-інд.	
		Василь, 3р.	Авторитарно-інд.	Авторитет-авт.	
19	3	Габрієла, 13р	Авторитарно-авт.	Авторитет-авт.	Відрізняються
		Христина, 11р	Авторитарно-авт.	Авторитет-авт.	
		Аліна, 6р.	Авторитарно-авт.	Авторитет-авт.	
20	2	Даніель, 10р.	Авторитетно-авт.	Авторитетно-інд.	Відрізняються
		Крістіна, 6р.	Авторитетно-авт.	Авторитетно-інд.	
21	2	Сашка, 13р.	Авторитетно-авт.	Авторитетний	Відрізняються
		Ліза, 11р.	Авторитетно-авт.	Авторитетний	
22*	2	Марсель, 3р.	Авторитетний	Авторитарний	Відрізняються
		Кирил, 6р.	Авторитарно-лібер.	Авторитарно-інд.	
23	4	Глорія, 11р	Авторитетний	Авторитетно-авт.	Відрізняються
		Іммануел, 10	Авторитетний	Авторитетно-авт.	
		Бенямін, 7р.	Авторитетний	Авторитетно-авт.	
		Тимофій, 3р	Авторитетний	Авторитетно-авт.	
24	3	Любов, 15р.	Авторитетний	Авторитетно-авт.	Відрізняються
		Софія, 3р.	Авторитетний	Авторитетно-авт.	
		Евеліна, 1р.	Авторитетний	Авторитетно-авт.	
25	2	Азар, 13р.	Авторитетний	Авторитетно-авт.	Відрізняються
		Габрієла, 5р	Авторитетний	Авторитетно-авт.	

За результатами оброблених даних таблиці щодо стилів батьківського виховання видно, що між мамами авторитарним стилем виховання володіє 3 мами; авторитетним – 32; авторитетно-авторитарним – 12; авторитетно-ліберальним – 5; ліберально-

авторитарним – 1; авторитетно-індиферентним – 3; авторитарно-авторитетним – 4; чіткого ліберального та індиферентного стилю виховання у матерів не було виявлено.

Тож яскраво видно, що у материнському вихованні сильно домінує авторитетний стиль виховання (32), це вказує на те, що мами якомога більше намагаються порозумітися з своїми чадами і виховувати їх якнайкраще. На другому місці у мам іде авторитетно-авторитарний стиль виховання (12), на третьому – авторитетно-ліберальний стиль (5).

Дані про батьківський стиль виховання матерів по відношенню окремо щодо кожної з дітей описані у таблиці (Див. табл.6).

Таблиця 6. Стилі батьківського виховання у матерів

Стилі батьківського виховання у матерів	Загальна кількість матерів (25)
Авторитетний	32
Авторитетно-авторитарний	12
Авторитетно - ліберальний	5
Авторитарно - авторитетний	4
Авторитарний	3
Авторитарно-індиферентний	3
Авторитетно-індиферентний	1
Ліберально-авторитарний	1
Ліберальний	-
Індиферентний	-

Щодо татусів, то тут я отримала такі результати: авторитарним стилем виховання володіють 4 батьків; авторитетним – 25; ліберальним – 1; авторитетно-авторитарним – 16; авторитетно-ліберальним – 5; авторитетно – індиферентним стилем виховання – 2; авторитарно-авторитетним - 2; індиферентного стилю батьківського виховання у даних протестованих батьків виявлено не було.

Дані про батьківський стиль виховання татусів по відношенню окремо щодо кожного із своїх дітей описані у таблиці (Див. табл. 7).

Таблиця 7. Стилі батьківського виховання у татусів

Стилі батьківського виховання у татусів	Загальна кількість татусів (25)
Авторитетний	25
Авторитетно-авторитарний	16
Авторитарно-індиферентний	6
Авторитетно - ліберальний	5
Авторитарний	4

Авторитарно-індиферентний	2
Авторитарно - авторитетний	2
Ліберальний	1
Індиферентний	-

Отже у татусів, що взяли участь у тестуванні, переважає авторитетний стиль виховання (25); на другому місці авторитетно-авторитарний (16); на третьому місці – авторитетно-індиферентний (6). Виходячи з отриманих результатів можемо говорити про те, що більшість татусів намагається правильно зрозуміти своїх дітей та правильно виховати.

При порівнянні результатів стилів батьківського виховання серед матусь та татусів можна побачити, що вони схожі, на першому і другому місці у обох категоріях батьків є ті самі стилі: авторитетний та авторитетно-авторитарний. Винятком є на третьому місці материнський стиль – авторитетно-ліберальний, а серед татусів – авторитетно-індиферентний. Дані порівняння показано в таблиці. (Див. табл. 8)

Таблиця 8. Порівняння стилів батьківського виховання між обома категоріями батьків.

№	Стиль батьківського виховання серед матусь	Стиль батьківського виховання серед татусів
1	Авторитетний	Авторитетний
2	Авторитетно-авторитарний	Авторитетно-авторитарний
3	Авторитетно-ліберальний	Авторитетно-індиферентний

В даному випадку припущення на рахунок домінантності впливу авторитарного стилю виховання в сучасних сім'ях, про який говорить сучасна статистика, - не підтвердилося.

Авторитетний (демократичний) стиль батьківського виховання обох батьків вказує на те, що батьки готові співпрацювати з дітьми. Вони усвідомлюють важливу роль у становленні особистості дитини, але й за самою дитиною визнають право на саморозвиток. У розумних межах батьки готові переглядати свої позиції, піти на компроміс. Батьки даного стилю заохочують особисту відповідальність своїх дітей у відповідності з їхніми віковими можливостями, що у подальшому переростає у відповідальну соціальну поведінку. Діти включені в обговорення сімейних проблем, вислуховують і обговорюють думку і поради батьків. Батьки ж вимагають від дітей осмисленої поведінки і прагнуть допомогти їм, чуйно ставлячись до їхніх запитів.

Авторитетно - авторитарний стиль батьківського виховання говорить про те, що батьки хоч і надають дитині право самій приймати рішення, дозволяють само

розвиватися, але при цьому вони не полишають своєї домінантної ролі батьків і для того, щоб реалізувати свою правильну уяву на рахунок того якою повинна вирости їх дитина, вони докладають максимум зусиль. І часто в своїх вимогах до дітей не можуть піти на компроміс. Ця категоричність заважає батькам мати повну гармонію з дітьми, оскільки бачення дітей не завжди задовольняє уяву і вимоги батьків.

Щодо авторитетно-ліберального стилю, то тут батьки не просто співпрацюють з дітьми, а й своїх намаганнях зробити життя дітей якнайкращим - потурають всім забаганкам дитини. Батьки в цьому випадку не схильні до заборон і обмежень дитини. Проте, стаючи дорослішими дитина стикнеться з проблемами, вона не готова до обмежень і відповідальності, конфліктує з однолітками, які їй не потурають. Такі діти відчують страх і невпевненість.

Авторитетно – індиферентний стиль батьківського виховання – батьки намагаються співпрацювати з дітьми, та коли не знаходять для цього часу чи можливості з легкістю делегують свою функцію виховання іншим соціальним інституціям. В основному свої проблеми дитина вирішує сама, оскільки батьківської підтримки в проблемних ситуаціях дитина не завжди знаходить. У такому випадку діти можуть бути агресивними, імпульсивними, невпевненими у собі та містять в собі тривожність і страхи. З часом такі батьки і діти можуть стати чужими одне одному.

Цікаво було мені дізнатися, чи впливає рівень освіти батьків на їх стиль виховання у сім'ї. Для цього я порівняла дані про рівень освіти батьків та їх стиль виховання. Інформація про порівняння освітнього рівня матерів та стилю їх виховання занесена до таблиці. (Див. табл..9).

Таблиця № 9 Порівняння освітніх рівнів матерів з їх стилем батьківського виховання

Код Сім'ї	Освітні рівні матерів	Батьківський стиль виховання
01	Базова вища освіта	Авторитетний
02	Повна вища освіта	Авторитетно-ліберальний
03	Базова вища освіта	Авторитетно-авторитарний
04	Базова вища освіта	Авторитетно-авторитарний
05	Професійно-технічна освіта	Авторитетно-авторитарний
06	Базова вища освіта	Авторитетний
07	Базова вища освіта	Авторитетний
08	Професійно-технічна освіта	Авторитетний
09	Базова вища освіта	Авторитетно-ліберальний
10	Базова вища освіта	Авторитетний

11	Професійно-технічна освіта	Авторитетний
12	Професійно-технічна освіта	Авторитетний
13	Повна вища освіта	Авторитетний
14	Базова вища освіта	Авторитетний
15	Професійно-технічна освіта	Авторитарно-індиферентний
16	Базова вища освіта	Авторитетний
17	Базова вища освіта	Авторитетний
18	Базова загальна середня освіта	Авторитарно-індиферентний
19	Професійно-технічна освіта	Авторитарно-авторитетний
20	Професійно-технічна освіта	Авторитарно-авторитетний
21	Професійно-технічна освіта	Авторитетно-авторитарний
22	Базова вища освіта	Авторитетний
23	Базова вища освіта	Авторитетний
24	Професійно-технічна освіта	Авторитетний
25	Базова вища освіта	Авторитетний

Узагальнена таблиця даних про освітні рівні матерів та стилі їх виховання зображена нижче. (Див. табл. 10)

Таблиця 10. Узагальнення освітніх рівнів матерів та стилі їх виховання

Стиль батьківського виховання	Освітні рівні матерів			
	Базова заг. середня освіта (1)	Професійно-технічна освіта (9)	Базова вища освіта (13)	Повна вища освіта (2)
Авторитетний	-	4	10	1
Авторитарний	-	-	-	-
Ліберальний	-	-	-	-
Індиферентний	-	-	-	-
Авторитетно-ліб	-	-	1	1
Авторитетно-інд.	1	1	1	-
Авторитетно-авт.	-	3	1	-
Авторитарно-авт.	-	1	-	-

У вище зображеній таблиці ясно видно, що матері з повною вищою освітою набрали по 1 балу в авторитетному та авторитетно-ліберальному стилі.

Найбільшого результату набрали матері з базовою вищою освітою 10 матерів з авторитетним стилем виховання, 1 – авторитетно-ліберальним; 1 – авторитетно-індиферентним, 1 – авторитетно-авторитарним.

Матусі з рівнем професійної-технічної освіти: 4 – володіють авторитетним стилем виховання, 1 - авторитетно індиферентним, 3 - авторитетно-авторитарним, 1 - авторитарно-авторитетним. В цьому випадку можна говорити про те, що освіта, освіченість самих батьків дійсно сильно впливає на їх стиль виховання у сім'ї.

Що стосується татусів, то так само мною було проведене порівняння між їх рівнем освіти та стилем їх батьківського виховання. Інформація про порівняння освітнього рівня татусів та стилю їх виховання занесена до таблиці (Див. табл.11).

Таблиця 11. Порівняння освітніх рівнів татусів зі стилем їх батьківського виховання

Код Сім'ї	Освітні рівні татусів	Батьківський стиль виховання
01	Повна вища освіта	Авторитетний
02	Професійно-технічна освіта	Авторитетний
03	Базова вища освіта	Авторитетно-авторитарний
04	Базова вища освіта	Авторитетно-ліберальний
05	Базова вища освіта	Авторитетно-ліберальний
06	Базова вища освіта	Авторитетний
07	Професійно-технічна освіта	Авторитетний
08	Професійно-технічна освіта	Авторитетний
09	Професійно-технічна освіта	Ліберальний
10	Базова вища освіта	Авторитетний
11	Професійно-технічна освіта	Авторитарний
12	Базова вища освіта	Авторитетний
13	Професійно-технічна освіта	Авторитетний
14	Професійно-технічна освіта	Авторитетно-авторитарний
15	Базова вища освіта	Авторитетний
16	Професійно-технічна освіта	Авторитетний
17	Базова вища освіта	Авторитарно-індиферентний
18	Професійно-технічна освіта	Авторитарно-індиферентний
19	Професійно-технічна освіта	Авторитетно-авторитарний
20	Професійно-технічна освіта	Авторитарно-індиферентний
21	Професійно-технічна освіта	Авторитетний
22	Базова вища освіта	Авторитарний
23	Повна вища освіта	Авторитетно-авторитарний
24	Професійно-технічна освіта	Авторитетно-авторитарний
25	Базова вища освіта	Авторитетно-авторитарний

Узагальнена таблиця даних про освітні рівні татусів та стилі їх виховання знаходиться нижче. (Див. табл. 12)

Таблиця 10. Узагальнення про освітні рівні татусів та стилі їх виховання

Стиль батьківського виховання	Освітні рівні татусів			
	Базова заг. середня освіта	Професійно-технічна освіта (13)	Базова вища освіта (10)	Повна вища освіта (2)
Авторитетний	-	6	4	1
Авторитарний	-	1	1	-
Ліберальний	-	1	-	-
Індиферентний	-	-	-	-
Авторитетно-ліб	-	-	2	-
Авторитетно-інд.	-	2	1	-
Авторитетно-авт.	-	3	2	1
Авторитарно-авт.	-	-	-	-

У вище зображеній таблиці ясно видно, що татусі з повною вищою освітою набрали по 1 балу в авторитетному та авторитетно-авторитарному стилі.

Найбільшого результату набрали татусі з рівнем професійно-технічної освіти: 6 - татусів з авторитетним стилем виховання, 3 – авторитетно-авторитарним; 2 – авторитетно індиферентним, 1 – авторитарним; 1 – ліберальним.

Татусі і з рівнем базової вищої освіти: 4 – володіють авторитетним стилем виховання, 1 - авторитетно індиферентним, 2 - авторитетно-авторитарним, 2 - авторитарно-ліберальним.

Татусі з рівнем повної вищої освіти за результатами таблиці використовують: 1 – авторитетний; 1 – авторитетно-авторитарний стиль виховання.

В цьому випадку, на мою думку, рівень освіти батьків не зіграв важливої ролі на їх стилі батьківського виховання у сім'ї.

4.2. Вивчення відмінностей стилів батьківського виховання у сім'ї між батьками

Порівнюючи результати тестування батьків за тестом № 1 «Ваш стиль виховання» відмінності у стилях батьківського виховання між обома батьками спостерігаються у 17 сім'ях. Повна гармонія щодо стилів батьківського виховання дітей є у 8 сім'ях.

Результати порівняння стилів батьківського виховання між обома батьками щодо кожної окремо взятої сім'ї узагальнено в таблиці. (Див. табл. 13).

Таблиця 13. Відмінності у стилях батьківського виховання між батьками в одній сім'ї

Загальна кількість сімей	Відмінності у стилях батьківського виховання між обома батьками	Гармонія у стилях батьківського виховання між обома батьками
25	17	8

У даному випадку яскраво видно, що у більшості сімей між батьками є різні погляди, методи та стилі виховання тих самих дітей. Отже моя гіпотеза знаходить своє підтвердження щодо явища різного ставлення до дітей і виховання в сім'ї, де є двоє чи більше дітей. На мою думку це може спричинити дисбаланс у відносинах батьків та дітей. Оскільки між батьками відсутня повна гармонія поглядів щодо виховання, то діти завжди можуть страждати від нерозуміння правил і рамок поставлених у сім'ї, бо те, що для одного з батьків дуже важливо, для іншого з батьків може абсолютно не мати ніякого значення і цінності навіть у вихованні. В цьому випадку «виграють» діти, бо наприклад, те, що забороняє робити мама, тато може з легкістю дозволити, і діти виховуються не завжди правильно. Це може стати одним із поганих наслідків для успішності соціалізації дитини. Бо для дитини, хочеться їй чи ні, дуже важливі не лише теплі відносини з батьками в сім'ї, а й рамки та правила, без дотримання яких у житті їй буде важко соціалізуватися.

Наступним кроком для вивчення моєї гіпотези було перевірити чи міняється стиль батьківського виховання у окремо взятих батьків стосовно окремо кожної дитини?

Результати показали, що у окремих батьків виявлено відмінності у стилях батьківського виховання щодо окремих дітей їх сімей. У татусів цей показник вказує на 5 осіб, які в залежності від різних причин мають інакше ставлення до дітей та інакші погляди на виховання цих самих дітей. Цікаво, що у 5 випадках це явище спостерігається і в жінок, тобто матусь.

Є сім'ї на яких я звернула особливу увагу: це сім'ї: «1», «15», та «22».

У сім'ї «1», де нещодавно взяли дівчинку з дитячого будинку для опіки над нею, ставлення батьків, хоч і не рідних, - однакове. Батьки використовують один і той самий авторитетний стиль виховання.

У сім'ї «15», де після загибелі батьків у автокатастрофі опікою дітей займаються дід з бабусею, стилі батьківського виховання відрізняються не лише між дідусем і бабусею, а й у ставленні бабусі по відношенню окремо до кожного із онуків. До старшого онука (19р) вона використовує авторитетно-індиферентний, а до молодшого (13р), - авторитетно-авторитарний стиль виховання. Підставою для цього, ймовірно, є повноліття старшого онука.

У сім'ї «22» тато виховує не лише свого рідного сина, а й старшого хлопчика від першого шлюбу своєї дружини, - тобто, не рідну дитину. У ставленні до рідного сина використовує авторитарний стиль виховання, у ставленні до нерідного сина використовує авторитарно-індиферентний. Мама у даній сім'ї до молодшого сина ставиться авторитетно, а до старшого (від першого шлюбу) – авторитарно-ліберально.

Цим самим дослідженням мені вдалося довести правильність гіпотези на наявність явища різних ставлень і різних стилів батьківського виховання щодо окремих батьків по відношенню до окремих дітей у сім'ї.

4.3. Вивчення і аналіз тесту № 2

«Чи уявляєте ви собі наслідки вашого виховання?»

Дуже часто виховуючи своїх дітей батьки не замислюються над тим, якими будуть наслідки цього виховання.

Даний тест я знайшла у газеті «Початкова освіта» у статті О. Ревіної Батьківські збори «Дослідницька лабораторія» в тренінговому занятті і вирішила використати для того, щоб по-перше надати батькам нагоду задуматися над наслідками свого виховання, друга – вивчити для себе чи розуміють батьки наслідки свого виховання для успішної соціалізації їх дошкільників, в тому числі і дітей взагалі.

В цьому тесті міститься 13 питань, зразок тесту міститься в додатках (*див. Додаток 2.*) Питання теоретично-практичного характеру, стосуються відносин батьків і дітей, а саме розкривають внутрішню позицію ставлення батьків до дитини. Відповідати потрібно на кожне запитання відповіддю: «так» або «ні». Питання тесту подані нижче:

1. Ви досить часто кепкуєте з вашої дитини? (запитання звертає увагу на ставлення батьків до дитини, яке може в подальшому призвести до травм чи комплексу неповноцінності)
2. Вас непокоїть, що дитина надто багато часу присвячує своїй зовнішності? (якщо самі батьки відзначають лише зовнішні вчинки своїх дітей, то будуть проявляти дратівливість. Важливо б було звернути увагу на внутрішні вчинки дитини, насправді вони мають не менше значення як для дитини так і для дорослого).
3. На ваш погляд, відстоювання дитиною своєї позиції ні до чого доброго не приведе? (в цьому питанні може висвітлитися територія особистої свободи дитини, яку надали їй батьки і чи взагалі вона в дитини є, ця вільна територія мислення дитини).
4. Ви надто сильно переймаєтеся неприємностями та невдачами своєї дитини? (надто сильне переживання за неприємності чи невдачі дитини, може призвести до того, що батьки у своїй люті докором можуть просто придушити почуття і свободи їх дитини).

5. За дитиною має бути постійний контроль з боку дорослих? (саме питання розкриває чи є взагалі довіра між батьками та дітьми в даній сім'ї.)
6. Найкращі поради у вихованні дитини – Ваші інтуїція та досвід? (у відповіді буде показано, чи домінують батьки над дитиною, чи готові співпрацювати з дітьми).
7. Діти і секс – ці поняття, на Ваш погляд, не сумісні? (дуже часто в бесідах з дітьми, батьки уникають теми сексу, ця тема для них табу, можливо не хочуть із-за некомпетентності задовольнити дитячу цікавість в цій сфері життя, хоча батьки повинні б це зробити першими, інакше пізніше дитину може вчити «вулиця», що може призвести до поганих наслідків).
8. Ви часто суворо критикуєте себе за помилки дітей? (самокритичність батьків це добре, бо батьки відчують себе частиною життя своїх дітей, вони завжди готові відреагувати на всі життєві ситуації дитини).
9. Чи вважаєте Ви, що більшість людей із Вашого оточення негативно ставляться до Вашої сім'ї? (це питання розкриває свою особисту внутрішню думку, позицію батьків про самих себе і свою сім'ю. Відчуючи комплекси батьків, їх невпевненість, - в майбутньому діти навряд чи зможуть успішно соціалізуватися, вирішувати свої проблеми самостійно).
10. Чи часто ваша дитина викликає у вас почуття жалю? (відповідь на це питання покаже наявність чи відсутність хворобливого ставлення батьків до дітей).
11. Ваша дитина приносить Вам більше клопоту, аніж радощів? (дана відповідь батьків взагалі покаже чи потрібна ця дитина своїм батькам чи ні).
12. Чи вважаєте ви, що особливої уваги і турботи Ваша дитина потребує лише тоді, коли хворіє? (тут стане видно чи готові батьки пожертвувати своїм часом для того, щоб звернути увагу на своїх дітей і проводити з ними час).
13. Чи переконані ви, що дитина насамперед має слухатися старших? (Батьки покажуть чи взагалі вони готові виховувати свою дитину, відстоювати правильні моральні цінності і вчити всьому необхідному для життя дитини, чи вони залишать дитину «саму на себе»).

Після оброблених мною даних тестів батьків, а точніше, тесту № 2 «Чи добре ви собі уявляєте результати вашого виховання, я отримала таку інформацію: (Див. табл. 14). Відповіді «так» позначені знаком «+» у таблиці, відповіді «ні» - знаком «-». У даній таблиці показано інформацію, яку подали мами дітей.

Таблиця 14. Відповіді матерів на тест № 2.

Код сім'ї	К-ть дітей у сім'ї	Вік дитини	Номери запитань												
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	1	4	-	-	-	+	+	+	-	+	-	-	-	-	+

01	2	7	+	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+
	3	15	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-	-	+
02	1	11	-	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+
	2	5	-	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+
3	1	11	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+
	2	8	-	+	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-
04	1	5	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+
	2	13	-	-	-	+	+	-	+	-	-	+	-	-	+
05	1	5	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+
	2	9	+	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+
06	1	6	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-	+
	2	4	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-	-
07	1	6	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	+
	2	3	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	+
08	1	6	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-
	2	5	-	-	-	+	+	+	-	+	-	-	-	-	-
	3	3	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-
09	1	3	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-
	2	5	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-
	3	17	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-
10	1	5	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	+
	2	1	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-
11	1	7	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+
	2	5	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+
	3	4	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+
12	1	4	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-	+
	2	15	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-	+
	3	18	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-	+
13	1	2	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	+
	2	17	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	+
14	1	10	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	+
	2	5	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	+
15	1	13	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+
	2	19	-	-	-	-		+	+	-	-	-	-	+	+
16	1	4	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	+	-	+

	2	2	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	+	-	+
17	1	8	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-	-	+
	2	2	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+
18	1	6	-	+	+	+	+	+	-	+	-	+	-	-	+
	2	3	-	+	+	+	+	-	-	+	+	+	-	+	+
	3	11	-	+	-	-	+	+	-	+	-	-	-	+	+
	4	10	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+	+
19	1	13	-	-	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	+
	2	11	-	-	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	+
	3	6	-	-	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	+
20	1	10	-	-	+	+	+	+	-	+	-	+	-	-	+
	2	6	-	-	+	+	+	+	-	+	-	+	-	-	+
21	1	13	-	-	+	+	+	+	-	-	-	+	+	-	+
	2	11	-	-	+	+	+	+	-	-	-	+	+	-	+
22	1	3	-	-	-	+	+	-	+	+	-	-	-	-	+
	2	6	-	-	-	+	+	-	+	+	-	-	-	-	+
23	1	11	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+
	2	10	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+
	3	7	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+
	4	3	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+
24	1	15	-	-	-	+	+	+	+	-	-	-	+	-	+
	2	2	-	-	-	+	+	+	+	-	-	-	+	-	+
	3	1	-	-	-	+	+	+	+	-	-	-	+	-	+
25	1	13	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-	+
	2	5	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-	+

Відповіді матерів на питання тесту № 2 розкрито в таблиці. (Див. табл. 15)

25 мамусь відповідають на питання щодо кожної окремої своєї дитини (тобто вказано всього 25 мамусь і 61 дитина).

Таблиця 15. Розгорнуті питання і відповіді матерусь у тесті № 2.

№	Питання	Відповіді матерусь	
		«Так»	«Ні»
1	Ви досить часто кепкуєте з вашої дитини?	5	56
2	Вас непокоїть, що дитина багато часу присвячує своїй зовнішності?	7	54

3	На ваш погляд відстоювання дитиною своєї позиції ні до чого доброго не приведе?	16	45
4	Ви надто сильно переймаєтеся неприємностями та невдачами вашої дитини?	37	24
5	За дитиною має бути постійний контроль з боку дорослих?	36	25
6	Найкращі порадики у вихованні дитини – Ваша інтуїція та досвід?	44	17
7	Діти і секс – ці поняття, на Ваш погляд, не сумісні?	22	39
8	Ви часто суворо критикуєте себе за помилки дітей?	21	40
9	Чи вважаєте ви, що більшість людей із Вашого оточення негативно ставляться до вашої сім'ї?	4	57
10	Чи часто Ваша дитина викликає у вас почуття жалю?	12	49
11	Ваша дитина приносить вам більше клопоту, аніж радощів?	8	53
12	Чи вважаєте ви, що особливої уваги і турботи Ваша дитина потребує лише тоді, коли хворіє?	8	53
13	Чи переконані Ви, що дитина насамперед має слухатися старших?	52	9

З відповідей таблиці випливає, що: досить часто кепкують із своїх дітей -5 мам; 7 мам – занепокоєні тим, зо дитина багато часу присвячує своїй зовнішності. 16 – вважають, що відстоювання дитиною своєї позиції ні до чого доброго не приведе ; 3 – надто сильно переймаються неприємностями та невдачами своєї дитини; 36 вважають, що за дитиною потрібен бути постійний контроль з боку дорослих; 44 думають, що найкращий радник у вихованні дітей – це їхня інтуїція та досвід; 22 переконані, що діти і секс – поняття не сумісні; 21 – часто суворо критикує себе за помилки дітей; 4 – вважають, що більшість оточуючих людей негативно ставляться до їх родин; у 12 мам – дитина часто викликає почуття жалю; 8 мам вважають, що їхня дитина приносить їм більше клопоту, аніж радощів; 8 – думають, що їхня дитина заслуговує на особливу увагу тільки тоді, коли хворіє; 52 мами рахують, що діти насамперед повинні слухатися старших.

Узагальнена таблиця про наслідки виховання матусь Тесту № 2. (Див. табл. 16)

Таблиця 16. Узагальнення балів про наслідки виховання матусь

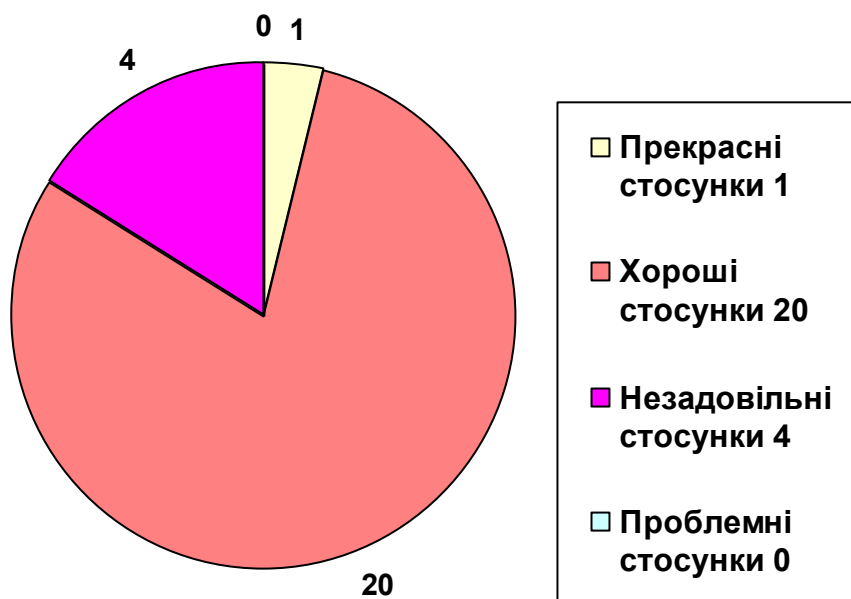
Код сім'ї	Отримані бали на кожну дитину				Узагальнена сума балів
	1 дитина	2 дитина	3 дитина	4 дитина	
01	50	40	40	–	40
02	50	50	–	–	50

03	40	40	–	–	40
04	30	50	–	–	40
05	30	50	–	–	40
06	40	30	–	–	40
07	20	30	–	–	30
08	30	40	30	–	30
09	20	20	20	–	20
10	30	20	–	–	30
11	40	40	40	–	40
12	40	40	40	–	40
13	30	40	–	–	40
14	40	40	–	–	40
15	40	40	–	–	40
16	70	70	–	–	70
17	40	30	–	–	40
18	80	90	60	70	80
19	60	60	60	–	60
20	70	70	–	–	70
21	70	70	–	–	70
22	50	50	–	–	50
23	30	30	30	30	30
24	60	60	60	–	60
25	40	40	–	–	40

Підсумкові результати тесту № 2, за даними таблиці 15 (наслідки виховання дітей у матусь) занесені до діаграми 2.

Діаграма 2. Наслідки виховання дітей у матусь

Наслідки виховання дітей у матусь

На малюнку діаграми яскраво видно, що прекрасні стосунки з дітьми має лише 1 мама. Хороші стосунки є у 20 мам, незадовільні стосунки з дітьми у сім'ї помітно у 4 мам.

У нижче поданій таблиці (Див.табл. 17), показано інформацію, яку надали татусі дітей у тесті № 2.

Таблиця 17. Відповіді татусів на тест № 2.

Код сім'ї	К-ть дітей у сім'ї	Вік дитини	Номери запитань												
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
01	1	4	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
	2	7	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
	3	15	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
02	1	11	-	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+
	2	5	-	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+
3	1	11	-	-	-	+	+	-	+	-	-	+	-	-	-
	2	8	-	-	-	+	+	-	+	-	-	+	-	-	-
04	1	5	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+

	2	13	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	+
05	1	5	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+
	2	9	+	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+
06	1	6	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+
	2	4	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+
07	1	6	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-
	2	3	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-
08	1	6	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+
	2	5	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+
	3	3	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+
09	1	3	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+
	2	5	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+
	3	17	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	+
10	1	5	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-
	2	1	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	1	7	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-
	2	5	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-
	3	4	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-
12	1	4	-	-	-	+	-	-	-	+	-	+	-	-	+
	2	15	-	-	-	+	-	-	-	+	-	+	-	-	+
	3	18	-	-	-	+	-	-	-	+	-	+	-	-	+
13	1	2	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	+
	2	17	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	+
14	1	10	+	+	-	+	-	-	+	-	-	+	-	+	-
	2	5	-	+	+	-	-	-	+	-	+	-	+	-	-
15	1	13	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	+
	2	19	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	+
16	1	4	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	+
	2	2	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	-	+
17	1	8	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	+
	2	2	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	+
18	1	6	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-
	2	3	+	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	+
	3	11	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-
	4	10	+	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	+

19	1	13	-	-	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	+
	2	11	-	-	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	+
	3	6	-	-	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	+
20	1	10	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+
	2	6	-	-	+	+	+	+	-	+	+	+	-	-	+
21	1	13	-	+	+	-	-	+	+	-	+	-	-	-	+
	2	11	-	+	+	-	-	+	+	-	+	-	-	-	+
22	1	3	-	+	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	+
	2	6	-	+	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	+
23	1	11	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+
	2	10	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+
	3	7	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+
	4	3	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	+
24	1	15	-	-	-	+	-	+	+	+	-	+	-	-	+
	2	2	-	-	-	+	-	+	+	+	-	+	-	-	+
	3	1	-	-	-	+	-	+	+	+	-	+	-	-	+
25	1	13	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+
	2	5	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+

Відповіді татусів на питання тесту № 2 розкрито в таблиці. (Див. табл. 18).

25 татусів відповідають на питання щодо кожної окремої своєї дитини (тобто вказано всього 25 татусів і 61 дитина).

Таблиця 18. Розгорнуті питання і відповіді татусів з тесту № 2.

№	Питання	Відповіді матерів	
		«Так»	«Ні»
1	Ви досить часто кепкуєте з вашої дитини?	5	56
2	Вас непокоїть, що дитина багато часу присвячує своїй зовнішності?	13	48
3	На ваш погляд відстоювання дитиною своєї позиції ні до чого доброго не приведе?	14	47
4	Ви надто сильно переймаєтеся неприємностями та невдачами вашої дитини?	30	31
5	За дитиною має бути постійний контроль з боку дорослих?	33	28
6	Найкращі поради у вихованні дитини – Ваша інтуїція та досвід?	34	27

7	Діти і секс – ці поняття, на Ваш погляд, не сумісні?	29	32
8	Ви часто суворо критикуєте себе за помилки дітей?	17	44
9	Чи вважаєте ви, що більшість людей із Вашого оточення негативно ставляться до вашої сім'ї?	5	56
10	Чи часто Ваша дитина викликає у вас почуття жалю?	17	44
11	Ваша дитина приносить вам більше клопоту, аніж радощів?	1	60
12	Чи вважаєте ви, що особливої уваги і турботи Ваша дитина потребує лише тоді, коли хворіє?	2	49
13	Чи переконані Ви, що дитина насамперед має слухатися старших?	48	13

З відповідей таблиці випливає, що: досить часто кепкують із своїх дітей -5 татусів; 13 – занепокоєні тим, зо дитина багато часу присвячує своїй зовнішності; 14 – вважають, що відстоювання дитиною своєї позиції ні до чого доброго не приведе ; 30 – надто сильно переймаються неприємностями та невдачами своєї дитини; 33 - вважають, що за дитиною потрібен бути постійний контроль з боку дорослих; 34 - думають, що найкращий порадник у вихованні дітей – це їхня інтуїція та досвід; 29 - вважаєть, що діти і секс – поняття не сумісні; 17 – часто суворо критикує себе за помилки дітей; 5 – вважають, що більшість оточуючих людей негативно ставляться до їх родин; у 17 – дитина часто викликає почуття жалю; 1 вважає, що його дитина приносить йому більше клопоту, аніж радощів; 2– думають, що їхня дитина заслуговує на особливу увагу тільки тоді, коли хворіє; 48 - рахують, що діти насамперед повинні слухатися старших.

Узагальнена таблиця про наслідки виховання татусів Тесту № 2. (Див. табл.. 19)

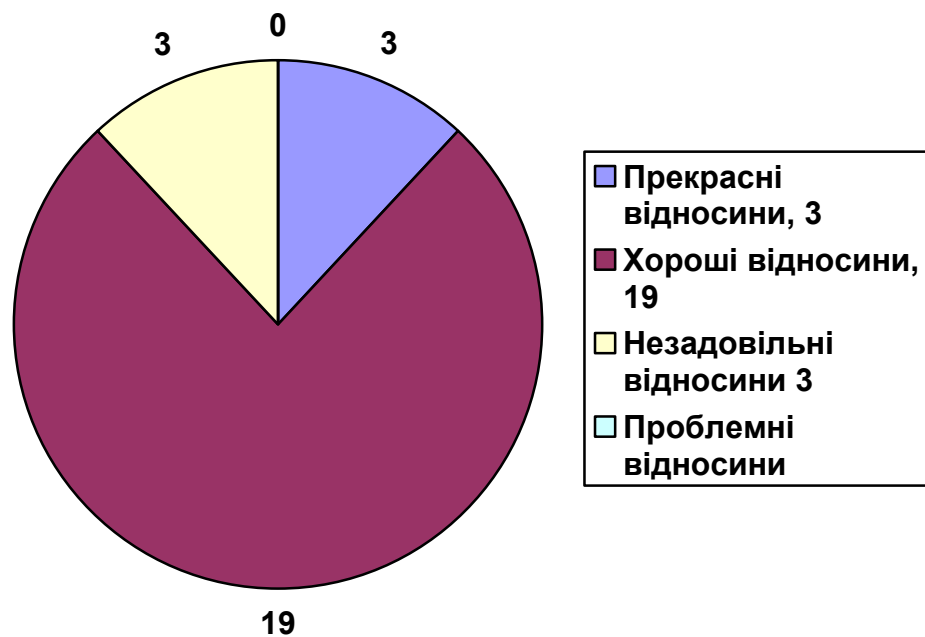
Таблиця 19. Узагальнення балів про наслідки виховання татусів

Код сім'ї	Отримані бали на кожну дитину				Узагальнена сума балів
	1 дитина	2 дитина	3 дитина	4 дитина	
01	20	20	20	–	20
02	50	50	–	–	50
03	40	40	–	–	40
04	40	40	–	–	40
05	30	50	–	–	40
06	40	40	–	–	40
07	30	30	–	–	30
08	20	20	–	–	20
09	40	40	40	–	40

10	30	10	–	–	20
11	40	40	40	–	40
12	40	40	40	–	40
13	40	40	–	–	40
14	60	50	–	–	60
15	30	30	–	–	30
16	40	50	–	–	50
17	40	40	–	–	40
18	20	40	20	40	30
19	60	60	60	–	60
20	90	70	–	–	80
21	60	60	–	–	60
22	40	40	–	–	40
23	30	30	30	30	30
24	60	60	60	–	60
25	40	40	–	–	40

Підсумкові результати тесту № 2, за даними таблиці 17 (наслідки виховання дітей у татусів) занесені до діаграми. (Див.Діаграма 3).

Діаграма 3. Наслідки виховання дітей у татусів

На малюнку діаграми яскраво видно, що прекрасні стосунки з дітьми мають 3 татусі. Хороші стосунки є у 19 татусів, незадовільні стосунки з дітьми у сім'ї помітно у 3 татусів. Порівняння відповідей між батьками в таблиці. (Див. табл. 20).

Таблиця 20. Порівняння відповідей між батьками

№	Питання	Відповіді	
		Мама	Тато
1	Ви досить часто кепкуєте з вашої дитини?	5	5
2	Вас непокоїть, що дитина багато часу присвячує своїй зовнішності?	7	13
3	На ваш погляд відстоювання дитиною своєї позиції ні до чого доброго не приведе?	16	14
4	Ви надто сильно переймаєтеся неприємностями та невдачами вашої дитини?	37	30
5	За дитиною має бути постійний контроль з боку дорослих?	36	33
6	Найкращі порадики у вихованні дитини – Ваша інтуїція та досвід?	44	34
7	Діти і секс – ці поняття, на Ваш погляд, не сумісні?	22	29
8	Ви часто суворо критикуєте себе за помилки дітей?	21	17
9	Чи вважаєте ви, що більшість людей із Вашого оточення негативно ставляться до вашої сім'ї?	4	5
10	Чи часто Ваша дитина викликає у вас почуття жалю?	12	17
11	Ваша дитина приносить вам більше клопоту, ніж радощів?	8	1
12	Чи вважаєте ви, що особливої уваги і турботи Ваша дитина потребує лише тоді, коли хворіє?	8	2
13	Чи переконані Ви, що дитина насамперед має слухатися старших?	52	48

Відповіді між батьками багато в чому схожі, а от в 11 питанні відповіді суттєво відрізняються. Мене здивувала відповідь батьків. На питання «Ваша дитина приносить вам більше клопоту, ніж радощів?» схвально відповів лише 1 тато із 25. На думку матусь – дитина приносить більше клопоту, ніж радощів, так схвально відповіло (8).

Цікаво, але можливо таку відповідь дали батьки тому, що зазвичай чоловіки менше часу проводять з дітьми, а жінки за цілий день дуже втомлюються з дітьми.

За інтерпретацією даних тесту № 2 прогноую наслідки виховання батьків.

В окремих сім'ях, прекрасні стосунки з дитиною має 1 мама і 3 татусі. (Див. табл.21). Наслідками виховання в таких відносинах будуть взаєморозуміння,

взаємодопомога та довіра . В майбутньому такі діти виростуть добрими і справедливими. Саме такі батьки є здібними вихователями.

Хороші стосунки з дітьми спостерігаються у 20 мам та 19 татусів, це говорять про те, що ці батьки роблять все для того, щоб зрозуміти свою дитину, вони вважають, що найкраще буде, якщо дитина сама навчиться вирішувати свої проблеми. Вони не вимагають сліпого підкорення своєї дитини, але їм дуже важливо приділяти увагу дитячому розвитку самостійного мислення. Наслідком такого виховання будуть хороші відносини, але на жаль, повної довіри дітей до батьків не буде. Таким батькам потрібно усвідомити і навчитися, що потрібно не лише зрозуміти позицію іншого, а й приймати її, навіть якщо це позиція дитини.

Незадовільні стосунки з дітьми у сім'ї помічено в 4 мам та в 3 татусів. Як правило такі батьки виправдовують себе браком часу на заняття з дитиною, вони уникають труднощів у стосунках. Як наслідок дитина виросте невпевненою у собі, може мати страхи, не зможе себе успішно соціалізувати в цьому світі. Таким батькам потрібно проаналізувати свої проблеми і не забувати, що впевненість у власних силах і самостійність - так само важливі для дитини, як і повага до старших. І найперший крок - визнати, що дитина має право на власну думку.

Цікавим фактом цього дослідження стало те, що за даними тестування, будувати відносини з дітьми краще вдається татусям, аніж мамам. Остаточні порівняльні результати по наслідкам виховання між батьками записані в таблиці . (Див. табл.21).

Таблиця 21. Порівняння результатів наслідків виховання між батьками.

Відносини з дітьми в сім'ї	Мами	Татусі
Прекрасні	1	3
Хороші	20	19
Незадовільні	4	3
Проблемні	-	-

Порівнюючи результати тесту №1 та тесту № 2 можна побачити, що найкращі результати тесту № 2 отримали мами з авторитетно-ліберальним „09” та ’10” з авторитетним стилем виховання, найгірші результати отримала мама «18», яка використовує авторитарно-індиферентний стиль виховання. Інші відносно мають хороші результати тесту. Це говорить про те, що мами готові співпрацювати з дітьми, розуміють їх потреби, і свої функції виховання намагаються виконувати. дітям Таке розуміння справи і виховання дітей справді допоможе дітям успішно соціалізуватися у соціумі.

Щодо татусів, то тут найкращі результати тесту № 2 отримали батьки «01», «08» та «10», за результатами тесту № 1 вони використовують авторитетний стиль

виховання. Найгірший результат за тестом № 2 отримав батько «20», який використовує авторитетно-індиферентний стиль виховання. Всі інші мають посередній результат.

На мою думку найбільш проблемним і неуспішним є виховання в тих сім'ях, де є змішаний стиль батьківського виховання, або ж батьки використовують різні стилі виховання. Від цього страждають не лише діти, а й самі батьки. В таких сім'ях часті конфлікти, непорозуміння виникають не лише у батьків з дітьми, а й між самими батьками. Таким батькам потрібно поговорити між собою і в'яснити якими вони хочуть бачити своїх дітей у майбутньому. Батьки мають домовитися, як саме вони будуть досягати своєї мети виховання, які методи і засоби вони будуть застосовувати для успішного результату своєї нелегкої батьківської спільної справи.

Будувати відносини з дітьми - справа не легка, але не програшна. Вона вимагає багато праці і самовіддачі, та плід цієї роботи дуже великий, яскравий і значний – результати правильного виховання батьків з часом приносять щастя в родину, особливо, якщо це виховання будується на безумовній любові до дітей.

Для того, щоб краще порозумітися з дітьми, знайти спільні теми, укріпити дружні відносини раджу батькам ознайомитися із порадами психологів для батьків (*див. Додаток 3) та прочитати пам'ятку для батьків про поведінкові прояви та психологічні мотиви дитини. (Див. Додаток 4).*

ВИСНОВКИ:

Вибираючи тему: «Впливи стилів батьківського виховання на розвиток успішної соціалізації дитини дошкільного віку» я переслідувала мету дослідити: який стиль батьківського виховання переважає в сім'ях у наш час, чи займаються батьки самовихованням і чи розуміють наслідки своїх дій у вихованні своїх дітей.

Я висунула гіпотезу: чи можливе в одній сім'ї різне ставлення до дітей і різне виховання?

Для вивчення гіпотези у садку № 17 м. Мукачева я провела тестування між батьками у сім'ях, де є двоє і більше дітей. Батькам я роздала комплекти тестів (тест № 1 - «Ваш стиль виховання» та тест № 2 – «Чи досить добре ви уявляєте собі наслідки вашого виховання?). У тестуванні взяло участь 25 сімей, в яких проживає 61 дитина, 33 з яких – дошкільнята.

За результатами тесту № 1 я дізналася, що у сім'ях протестованих батьків переважає авторитетний «демократичний» стиль виховання. Майже половина батьків не читабельна і не розвиває себе педагогічно. Рівень освіти матерів впливає на їх ставлення до дітей, у чоловіків цього не спостерігалось.

В 17 сім'ях між батьками є відмінність у вихованні дітей. Повна гармонія стилів виховання між батьками була зафіксована лише у 8 сім'ях. Також у окремих батьків виявлено відмінності у стилях батьківського виховання між собою щодо окремих дітей їх сімей. Такий показник був у 5 матерів та 5 татусів. Тобто моя гіпотеза повністю була підтверджена. До речі, за результатами тестування видно, що татусі легше знаходять спільну мову з дітьми, аніж мами.

За результатами тесту № 2 видно в окремих сім'ях, прекрасні стосунки з дитиною мають 1 мама і 3 татусі. В майбутньому такі діти виростуть добрими і справедливими. Саме такі батьки є здібними вихователями. Хороші стосунки з дітьми спостерігаються у 20 мам та 19 татусів. Наслідком будуть хороші відносини але, на жаль, без повної довіри. Незадовільні стосунки з дітьми у сім'ї помічено в 4 мам та в 3 татусів. Дошкільники з таких сімей будуть мати труднощі у спілкуванні з однолітками і не зможуть успішно соціалізуватися в соціумі.

Порівнюючи результати тесту № 1 та тесту № 2 можна побачити, що найкращі результати отримали батьки з авторитетно-ліберальним та авторитетним стилем виховання, найгірші результати отримала батьки, які використовують авторитарно-індиферентний стиль виховання. Інші відносно мають хороші результати тесту. Великої шкоди вихованню дітей завдає змішаний стиль батьківського виховання. А основним у вихованні є безумовна любов, гармонія між батьками та повага у стосунках членів сім'ї.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Аксенова Л.И. «Социальная педагогика в специальном образовании»: Учеб.пособие для студ.сред.пед.учеб.заведений. – М: Издательський центр «Академия», 2001. – 192с.;
2. Безпалько О.В. «Соціальна педагогіка»/ За ред.. О.В. Безпалько, Київ: «Академвидав» 2013, 309с.;
3. Бордовская Н.В., А.А. Реан «Педагогика»: Учебное пособие СПб.: Питер, 2007. – 304с: ил.;
4. Волкова Н.П. «Педагогіка» Посібник Київ, Вид.центр «Академія» 2002, 575с.;
5. Капська А.Й. «Соціальна педагогіка». 5-те вид. перероблене та доповнене. Підручник/ За ред.. Капської А.Й. – К: Центр учбової літератури. 2001 – 488с.;
6. Кравченко Т. В. «Педагогіка і психологія» № 3 (56), 2007, Київ.: «Педагогічна преса» 160с.
7. Кузьмінський А.І. Омеляненко В.Л. «Педагогіка у запитаннях і відповідях» Навч.пос. К.: Знання, 2006. – 311с. – (Навч.-метод.комплект з педагогіки).;
8. Кузьмінський А.І. Омеляненко В.Л. «Педагогіка Хрестоматія». К. – «Знання-прес», 2003. – 700. – (Навч.-метод.комплекс з педагогіки).;
9. Печенко І. П. «Педагогіка і психологія» № 3 (52), 2006, Київ «Педагогічна преса», 159с.;
10. Фіцула М.М. «Педагогіка» Посібник, Київ, Вид.центр «Академія» 2002, 527с.;
11. Акоюн Т. «Як успішно соціалізувати учнів?»/ «Відкритий урок» № 3, 2012, 100с.;
12. Біленька Н., Щур Н. «Проблема розвитку соціальної активності та рання соціалізація учнів» / «Світ Виховання» № 4 (23), 2007, 50с.;
13. Беленька Г. «Сучасна дитина і соціум»/«Дошкільне виховання» № 10, 2005, 31с.;
14. Беляєва О. «Безумовна батьківська любов»/«Психолог» № 7, 2009,64с.;
15. Варга В. С., Вірван М. М. «Вплив родини на психічний розвиток дитини (молодшого шкільного віку)/«Науковий вісник» журнал наукових праць № 18 (13), 2015, 269с.;
16. Войтенко Т.І. «Стилі батьківського виховання»/«Шкільна бібліотека» №12, 2007, 160с.;
17. Гімла К. «Співпраця школи і сімї у вихованні школяра»/«Початкова освіта» № 42 (522), 2009, 24с.;
18. Гримова А. та Гречишкіна А. «Соціалізація – навчання жити в суспільстві»/«Дошкільне виховання», № 3, 2008, 31с.;
19. Івануць О. «Роль сімї у поцесі соціалізації обдарованих дітей»/«Психолог» № 11-12, 2004, 75с.;
20. Івасечко Г. «Сім'я і дитячий садок – одна родина»/«Психолог довкілля» № 9 (50), 2013, 45с.;

21. Ковальчук О. «Виникнення тривожності у дітей та профілактика страхів»/«Психолог» № 11-12, 2006, 75с.;
22. Колошин В. Ф., Д. В. Гоменюк «Як створювати ситуацію успіху у навчанні»/«Виховна робота в школі», № 3 (88), 2012, 56с.;
23. Ладивір С. «Взаємодія сімейного й суспільного виховання в розвитку ціннісних орієнтирів дошкільників»/«Вихователь-методист дошкільного закладу» № 9, 2014, 71с.;
24. Ладивір С., Піроженко Т., Костюк Г. «Найближчий соціум розвиває чи руйнує?»/«Дошкільне виховання» № 6, 2010, 32с.;
25. Моїсеєнко К. М. «Соціалізація особистості в умовах змін»/«Шкільному психологу усе для роботи» № 6 (6), 2005. 32с.;
26. Молодан М. «Сімя в центрі уваги співпраця психолога і соціального педагога»/«Психолог» № 18-19, 2011, 55с.;
27. Пеструшко С. «Картина виховання - Залежність рівня адаптації учнів від взаємин у сім'ї»/«Психолог» № 24 (528), 2013, 58с.;
28. Петрюк І. «Показники і фактори шкільної дезадаптації дітей»/ «Рідна школа» № 10, 2009, 80с.;
29. Підлубна Н. «Соціальна дезадаптація школярів профілактика та корекція»/«Психолог» № 18-19, 2011, 55с.;
30. Пулінець Т. «Роль родинного виховання у формуванні особистості дитини з особливими освітніми потребами»/«Соціальний педагог» № 2 (74), 2013, 58с.;
31. Радул В. «Соціалізація й розвиток особистості»/«Шлях освіти» № 2, 2006, 56с.;
32. Ревіна О. «Батьківські збори «Дослідницька лабораторія»/«Початкова освіта» № 42 (522), 2009, 24с.;
33. Сиромятнікова Л.М. «Активні форми співпраці дошкільного навчального закладу і сім'ї з питань розвитку і становлення особистості дитини»/«Практична психологія та соціальна робота» № 11, 2008, 80с.;
34. Сороколат Н. М. «Співпраця дошкільного закладу і сім'ї в процесі морального виховання дошкільників(матеріали для проведення семінарів, тренінгів, консультацій)»/«Дошкільний навчальний заклад» № 1 (25), 2009, 48с.;
35. Степанов С. «Батьківський куточок Тест «Ваш стиль виховання»/«Обдарована дитина» № 4, 2013, 67с.;
36. Шевченко М. «Формуємо вміння співжиття»/«Палітра педагога» № 1, 2006, 31с.;
37. Янковчук М.М. «Вплив сім'ї як виховної інституції на розвиток обдарованості»/«Практична психологія та соціальна робота» № 10, 2009, 80с.

REZÜMÉ:

Választott témám: „A szülői nevelés stílusos hatása az óvodáskorú gyerekek sikeres szocializációjára”, céloom tanulmányozni: a szülői nevelés stílusait napjaink családjaiban, foglalkoznak-e a szülők önfejlesztéssel, végiggondolják-e nevelésük következményét, milyen hatással van a gyerek nevelésére.

Felállítottam egy feltevést (hipotézist): vajon családon belül szabad-e különböző hozzáállást és nevelési módszert alkalmazni?

Ezen feltevés tanulmányozását a Munkácsi 17-es számú óvodában végeztem el, olyan családok szülői között, amelyekben két vagy több gyerek van. A szülőknek összetett tesztet osztottam (az 1 számú teszt – „Az ön nevelési stílusa” és a 2 számú teszt – „Vajon jól végig tudja gondolni nevelési módszerének következményét?”). A tesztelésben 25 család vett részt, ahol 61 gyerek él és amely családban 33 óvodáskorú gyerek van.

Az 1 számú teszt eredménye alapján meggyőződtem arról, hogy a szülők többsége hiteles, demokratikus nevelői stílust alkalmaz. A szülők majdnem a fele nem olvas, pedagógiailag nem fejleszti önmagát. Az édesanyák iskolai végzettsége befolyásolja hozzáállásukat a gyerekekhez, az apáknál ez nem volt megfigyelhető.

Gyereknevelési különbség a szülők között 17 családban van. 8 családban teljes a harmónia a szülők között a nevelési stílusokban. Egyes szülők között különbségek vannak a nevelési stílusokban, egyes gyerekekhez. Ilyen mutató 5 édesanyát és 5 édesapát jellemez. Úgyhogy az én feltevésemet teljesen bizonyított. Apropos, a tesztek eredménye alapján látható, hogy az édesapák könnyebben megtalálják a közös nyelvet a gyerekekkel, mint az édesanyák.

A 2 számú teszt eredménye alapján látható, hogy néhány családban kitűnő a gyerekekkel a kapcsolat, ez 1 édesanyával és 3 édesapával van így. Az ilyen gyerekekből jó és igazságos felnőttek lesznek. 20 édesanyánál és 19 édesapánál jó viszony volt megfigyelhető. Következésképpen, hogy jó a kapcsolatuk, de sajnos teljes a bizalmatlanság. Megfigyelhető volt, nem kielégítő a viszony a családoknál: 4 édesanyánál és 3 édesapánál. Az ilyen családból kikerülő óvodásoknak nehéz lesz szót érteni a társaikkal és nem fognak tudni sikeresen beilleszkedni a társadalomba.

Az 1 számú és a 2 számú tesztet összehasonlítva láthatjuk, hogy a legjobb eredményt azok a szülők kapták, akik a hiteles - liberális, demokratikus nevelői stílust alkalmazzák, a legrosszabb eredményt pedig azok a szülők kapták, akik az autoriter és közömbös nevelői stílust alkalmazzák. Mások viszonylag jobb teszt eredményt kapnak. A gyerekek nevelése a szülők számára vegyes nevelési stílusokat követel. Az oktatás alapja, a feltétel nélküli szeretet, a harmónia és a tisztelet a szülők tagjai között.